

UCHWAŁA NR XVI/138/2020  
RADY GMINY JANOWIEC KOŚCIELNY

z dnia 29 grudnia 2020 r.

w sprawie przyjęcia Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Janowiec Kościelny na  
lata 2021-2027

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt. 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2020 r., poz. 713) w związku z art. 17 ust. 1 pkt. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2019 r., poz. 1507 ze zm.), Rada Gminy Janowiec Kościelny uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się do realizacji Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Janowiec Kościelny na lata 2021-2027, stanowiącą załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Janowiec Kościelny.

§ 3. 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia. Sporządziła: M. Radzymińska Przewodnicząca Rady Gminy  
Marianna Malinowska

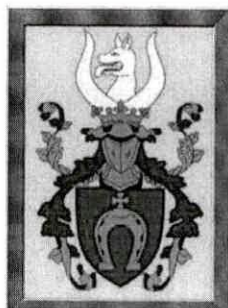


PRZEWODNICZĄCA  
RADY GMINY

*Marianna Malinowska*  
Marianna Malinowska

# Strategia rozwiązywania problemów społecznych w Gminie Janowiec Kościelny na lata 2021-2027

---



## Spis treści

Wstęp .....	3
1. Charakterystyka sytuacji społeczno-ekonomicznej gminy.....	5
2. Dominujące problemy społeczne .....	10
2.1. Długotrwała choroba i niepełnosprawność .....	13
2.2. Problemy funkcjonowania rodzin z dziećmi.....	15
2.3. Bezrobocie i bierność zawodowa .....	18
2.4. Uzależnienia .....	20
3. Dostępność usług społecznych.....	24
3.1. Pomoc społeczna i rynek pracy .....	24
3.2. Oświata, wychowanie, kultura .....	26
3.3. Bezpieczeństwo publiczne.....	27
3.4. Aktywność społeczna mieszkańców .....	28
4. Prognoza zmian w zakresie objętym Strategią .....	31
5. Uwarunkowania prawne i programowe wdrażania Strategii .....	34
6. Cele i kierunki działań.....	39
Priorytet 1. Samodzielni, zaradni i aktywni mieszkańcy .....	39
Priorytet 2. Przyjazne środowisko rodzinne.....	40
Priorytet 3. Zintegrowane osoby starsze, niepełnosprawne i chorujące.....	41
Priorytet 4. Społeczność lokalna wolna od uzależnień .....	42
Priorytet 5. Wspólnota oparta na współpracy i odpowiedzialności .....	43
7. Sposób realizacji Strategii.....	45
8. Ramy organizacyjne Strategii .....	46
9. Źródła finansowania .....	47

## Wstęp

Strategia rozwiązywania problemów społecznych stanowi wyraz lokalnej polityki społecznej. W szerokim znaczeniu jest to działalność zmiernająca do poprawiania standardów życia wszystkich mieszkańców wspólnoty samorządowej, a nie tylko osób i grup zagrożonych bądź dotkniętych wykluczeniem społecznym ze względu na bariery i trudności życiowe oraz ograniczone możliwości i utrudniony dostęp do usług społecznych. Tak rozumiana polityka społeczna obejmuje zagadnienia z dziedziny zatrudnienia, edukacji, kultury, wypoczynku, ochrony zdrowia oraz zabezpieczenia potrzeb materialnych i mieszkaniowych. Jej odzwierciedlenie stanowi *Strategia rozwiązywania problemów społecznych w Gminie Janowiec Kościelny na lata 2021-2027*, która, choć umiejscowiona ściśle w zadaniach i kompetencjach samorządu gminy, odnosi się do różnych aspektów funkcjonowania społeczności lokalnej.

Opracowanie strategii stanowi obligatoryjne zadanie każdej gminy, jednak sposób jej przygotowania jest zależny od lokalnych uwarunkowań. Jakkolwiek planowanie strategiczne zwykle jest obciążone trudnościami oraz ryzykiem związanym ze zmiennością i dynamiką zjawisk oraz procesów społecznych, to niniejszy dokument był opracowywany w warunkach utrudnionych z uwagi na sytuację, której na tak dużą skalę nasze społeczeństwo wcześniej nie doświadczyło.

Ogłoszony w marcu 2020 r. stan pandemii koronawirusa wiązał się z ograniczeniem działalności gospodarczej, zmniejszeniem zakresu lub wyłączeniem funkcjonowania instytucji i zakładów pracy oraz izolacją społeczną. Po niespełna dwóch miesiącach rząd podjął decyzję o stopniowym wycofywaniu restrykcji, jednak okres izolacji i zamrożenia gospodarki był na tyle długi, by spowodować zamknięcie zakładów pracy, zwolnienia pracowników, zmniejszenie produkcji i zakresu działalności. Trudno dziś prognozować skutki izolacji rodzin, pogłębienia wewnętrznych problemów z uwagi na pozostawanie w domach oraz pogorszenie sytuacji zawodowej i społecznej. Z tego względu strategia opracowywana w warunkach dużej niepewności, oparta została na danych, informacjach i prognozach dostępnych w okresie jej przygotowywania, natomiast pozwala na elastyczność działania oraz dokonanie modyfikacji w przypadku, gdy sytuacja ulegnie zmianie lub okaże się nieprzystająca do prognoz.

Ważny aspekt Strategii stanowią badania społeczne, przeprowadzone w formie ankiet on-line w okresie maj-czerwiec 2020 r. na próbie 53 dorosłych mieszkańców oraz 67 młodzieży uczącej się w szkołach gminnych. Badania obejmowały kwestie, które nie wynikają wprost z danych zastanych, czyli w szczególności ocenę jakości życia w gminie, aktywność społeczną mieszkańców, zjawisko przemocy, w tym cyberprzemocy oraz ocenę sytuacji wewnętrznej rodzin. Ze względu na dostrzegane, szczególnie wśród młodzieży zamieszkującej gminę, zagrożenie uzależnieniami, problem ten został w badaniach potraktowany szerzej. W samej Strategii zasygnalizowano go jedynie, natomiast szczegółowe wyniki badań zawarto w załączniku.

*Strategia rozwiązywania problemów społecznych w Gminie Janowiec Kościelny na lata 2021-2027* składa się z dwóch zasadniczych części. Pierwszą stanowi diagnoza sytuacji społecznej gminy, obejmująca podstawowe zagadnienia charakteryzujące Gminę Janowiec Kościelny, w tym dotyczące procesów demograficznych, rynku pracy, problemów społecznych, a także dostępności usług społecznych i aktywności mieszkańców. Została opracowana w oparciu o dane, których najbogatsze źródło stanowił Główny Urząd Statystyczny, w szczególności Bank Danych Lokalnych. Wykorzystano również dane i sprawozdania Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Janowcu Kościelnym oraz innych instytucji. Zasadniczo analiza została

przeprowadzona dla przedziału czasowego 2017-2019, z zastrzeżeniem, iż przyjęto zasadę wykorzystywania danych rocznych najbardziej aktualnych na moment opracowywania dokumentu. W przypadku niektórych obszarów diagnozy przyjęto dłuższy okres analizy, aby uwypuklić zachodzące procesy. Uzupełnienie części diagnostycznej stanowią wyniki badania ankietowego, o którym wspomniano wyżej. Druga część Strategii ma charakter wdrożeniowy. Zawiera cele lokalnej polityki społecznej na lata 2021-2027 oraz katalog niezbędnych kierunków działań, następnie zaś wskazówki, jak skutecznie zarządzać realizacją Strategii.

## 1. Charakterystyka sytuacji społeczno-ekonomicznej gminy

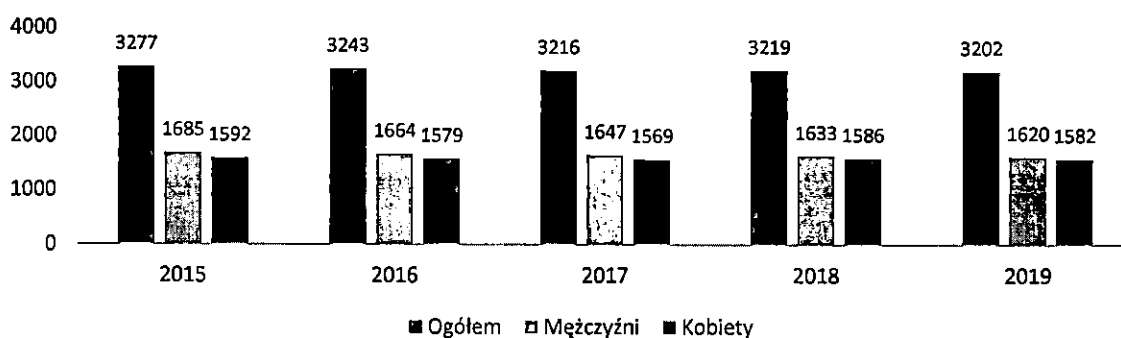
Gmina Janowiec Kościelny jest gminą wiejską położoną w południowej części województwa warmińsko-mazurskiego, w powiecie nidzickim. Graniczy z sześcioma gminami: Nidzica, Janowo, Kozłowo, Wieczfnia Kościelna, Dzierzgowo i Łowo-Osada.

W świetle danych z bazy Rejestru Mieszkańców w końcu 2019 roku w gminie zameldowanych było 3 241 osób, w tym 3 179 na pobyt stały i 62 na pobyt czasowy. Wśród mieszkańców 2 578 osób to dorośli, a 663 to młodzież do 18 roku życia. Najliczniej zamieszkałą miejscowością jest Janowiec Kościelny, stanowiący siedzibę władz gminy – w analizowanym okresie zamieszkiwany był przez 357 osób. W dalszej kolejności, pod względem liczby mieszkańców, należy wymienić Safronkę (233 osoby), Kuce (197 osób), Nową Wieś Wielką (171 osób), Napierki (167 osób), Pokrzywnicę Wielką (155 osób), Bielawy (132 osoby), Szczepkowo Borowe (125 osób) oraz Zaborowo (109 osób). W pozostałych miejscowościach mieszkało mniej niż 100 osób.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego Gminę Janowiec Kościelny w grudniu 2019 roku zamieszkiwały 3 202 osoby, w tym 1 620 mężczyzn (50,6%) i 1 582 kobiety (49,4%). W analizowanym okresie, obejmującym lata 2015-2019, liczba mężczyzn corocznie była wyższa niż liczba kobiet, jednak istotne jest to, że ich odsetek systematycznie się zmniejszał, a rósł tym samym odsetek kobiet (szczególnie w grupie osób w wieku poprodukcyjnym). Podobne zmiany wykazywał współczynnik feminizacji, w świetle którego w 2019 roku na 100 mężczyzn w gminie przypadało 98 kobiet, natomiast w 2015 roku jego wartość kształtowała się na poziomie 94.

Liczba ludności gminy w analizowanym okresie zmniejsza się. W grudniu 2019 roku zamieszkiwały ją 3 202 osoby, czyli o 75 osób (o 2,3%) mniej niż w końcu 2015 roku i o 17 osób (o 0,5%) mniej niż w 2018 roku. Istotne jest to, że odnotowywany spadek liczby ludności ma niewielki wymiar i nie jest systematyczny, ponieważ w analizowanym okresie raz nastąpił wzrost liczby mieszkańców.

Wykres 1. Zmiany liczby ludności Gminy Janowiec Kościelny w latach 2015-2019



ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH BDL GUS.

Na zmniejszanie się liczby ludności gminy wpływa zarówno wartość przyrostu naturalnego, jak i salda migracji. W latach 2017-2018 odnotowywano tu ujemny przyrost naturalny o wartościach odpowiednio -15 i -12, natomiast w 2019 roku dodatni, jednak o niewielkiej wartości wynoszącej 1. Saldo migracji natomiast wskazuje, że corocznie więcej ludności wyjeżdża z gminy niż się osiedla na jej terenie. W 2019 roku ukształtowało się na poziomie -18, w 2018 roku -5, natomiast w 2017 roku -29. Oba te czynniki skutkują ubytkiem liczby mieszkańców, aczkolwiek wskaźniki te wykazują dość niewielkie wartości w porównaniu do

liczby mieszkańców gminy, co powoduje, że skala ubytku nie jest bardzo znacząca, a tendencja może zostać w najbliższych latach odwrócona.

Tabela 1. Ruch ludności w Gminie Janowiec Kościelny w latach 2017-2019

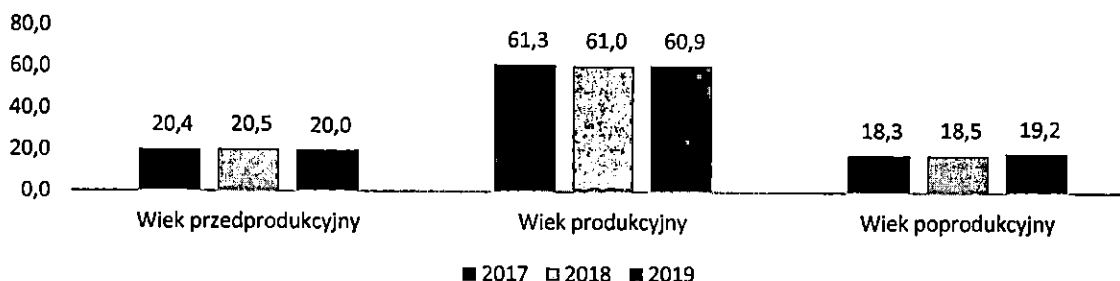
Wyszczególnienie	2017	2018	2019
Urodzenia żywe	33	39	27
Zgony	48	51	26
Przyrost naturalny	-15	-12	1
Zameldowania	25	41	28
Wymeldowania	54	46	46
Saldo migracji	-29	-5	-18

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH BDL GUS.

Dodatkowych informacji dostarcza analiza struktury wiekowej mieszkańców gminy, wskazująca na zmniejszający się odsetek mieszkańców w najmłodszych grupach wiekowych. W latach 2017-2019 odsetek dzieci do dziewiątego roku życia zmniejszył się o 0,8 punktu, a udział osób od 60 roku życia wzwyż wzrósł o 1 punkt. Tego typu zmiany stanowią jeden z przejawów *starzenia się* społeczeństwa, które dotyczy również Gminy Janowiec Kościelny. Należy tu zaznaczyć, że jest to trend demograficzny charakterystyczny dla całego województwa warmińsko-mazurskiego, kraju oraz państw Europy Zachodniej. Potwierdza go struktura ludności gminy według ekonomicznych grup wieku. W latach 2017-2019 można w niej zaobserwować:

- spadek odsetka osób w wieku przedprodukcyjnym, a więc dzieci i młodzieży do 17 roku życia – z 20,4% w 2017 roku do 20,0% w 2019 roku;
- spadek odsetka osób w wieku produkcyjnym (mężczyźni 18-64 lata, kobiety 18-59 lat) – z 61,3% do 60,9%;
- wzrost odsetka osób w poprodukcyjnym okresie życia (mężczyźni 65 lat i więcej, kobiety od 60 lat wzwyż) – z 18,3% do 19,2%.

Wykres 2. Ludność Gminy Janowiec Kościelny według ekonomicznych grup wieku w latach 2017-2019 (w %)



ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH BDL GUS.

Zjawisko *starzenia się* społeczeństwa potwierdzają wartości wskaźników obciążenia demograficznego ludności gminy w latach 2017-2019. W 2019 roku na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało tu 31,5 osób w wieku poprodukcyjnym i 64,3 osób w wieku nieprodukcyjnym. Na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym natomiast było 96,1 osób w wieku poprodukcyjnym. Współczynnik obciążenia demograficznego wyniósł 24,1, natomiast odsetek osób w wieku od 65 lat wzwyż kształtował się na poziomie 16,3%. W porównaniu do 2017 roku wszystkie te wskaźniki wzrosły. Najsilniejszy wzrost odnotowano

w przypadku wskaźnika ludności w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym – o 6,6 punktu.

**Tabela 2. Wskaźniki obciążenia demograficznego w Gminie Janowiec Kościelny w latach 2017-2019**

Wyszczególnienie	2017	2018	2019
ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	63,2	64,0	64,3
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	89,5	90,3	96,1
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	29,8	30,4	31,5
współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi	22,7	22,6	24,1
odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem	15,4	15,3	16,3

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH BDL GUS.

Wśród czynników ekonomicznych, które wpływają na sytuację i możliwości rozwoju gminy, należy omówić szeroko rozumianą kondycję lokalnego rynku. Wyraża się ona przede wszystkim w potencjale zatrudnieniowym dominujących form działalności gospodarczej, strukturze podmiotów gospodarki narodowej, stopie bezrobocia oraz aktywności zawodowej mieszkańców.

Na obszarze Gminy Janowiec Kościelny w 2019 roku zarejestrowanych było 150 podmiotów gospodarki narodowej. W porównaniu do 2017 roku liczba ta zmniejszyła się o 18, czyli o 10,7%, natomiast w odniesieniu do 2018 roku miał miejsce spadek o 13 podmiotów (o 8,0%). Zdecydowana większość podmiotów funkcjonowała w sektorze prywatnym – w 2019 roku stanowiły one 95,3% ogółu. Na każdy 1000 mieszkańców gminy w 2019 roku przypadało 47 podmiotów, natomiast jeżeli weźmie się pod uwagę tylko ludność w wieku produkcyjnym, to na 1 000 osób przypadało 77 podmiotów. Wskaźniki te lokują gminę poniżej średniej wojewódzkiej, która w tym czasie wynosiła odpowiednio 93 i 151,4 podmiotów.

**Tabela 3. Podmioty gospodarki narodowej w Gminie Janowiec Kościelny według klas wielkości w latach 2017-2019**

Wyszczególnienie	2017	2018	2019
Liczba podmiotów w rejestrze REGON, w tym:	168	163	150
- zatrudniające 0 – 9 osób	164	160	147
- zatrudniające 10 – 49 osób	3	2	2
- zatrudniające 50 – 249 osób	1	1	1

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH BDL GUS.

Spośród wszystkich podmiotów gospodarki narodowej funkcjonujących w 2019 roku na terenie gminy, aż 98,0% (147) to podmioty zatrudniające do 9 osób; 1,3% stanowiły firmy zatrudniające od 10 do 49 pracowników (2), a jeden podmiot zatrudniał od 50 osób wzwyż. Z punktu widzenia sytuacji ekonomiczno-społecznej gminy, strategiczne znaczenie mają największe przedsiębiorstwa, generujące stałe miejsca pracy i zapewniające zatrudnienie wielu mieszkańcom. Związane jest jednak z ich funkcjonowaniem zagrożenie, że okres gorszej koniunktury gospodarczej może przynieść zwolnienia grupowe i konieczność szybkiej aktywizacji nawet kilkuset osób.

Warto również z drugiej strony wskazać, że w świetle danych za 2019 rok w Gminie Janowiec Kościelny aż 79,3% wszystkich podmiotów zarejestrowanych w REGON stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (119). Jednak to właśnie liczba jednoosobowych działalności zmniejszyła się istotnie od 2017 roku – o 20 podmiotów, czyli o 14,4%. Aspekt przedsiębiorczości mieszkańców ma pozytywny wymiar, jednak należy

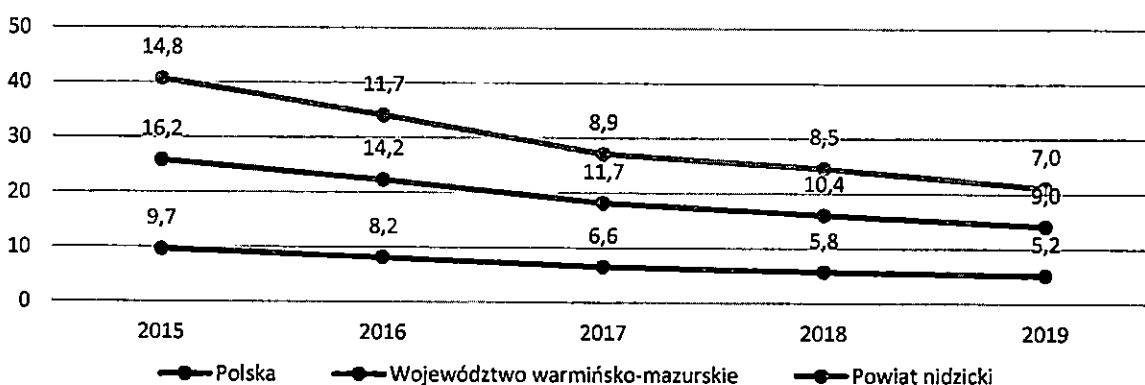


pamiętać, że jednoosobowe firmy charakteryzują się często mniejszą trwałością, ze względu na to, że łatwo jest je zawiesić lub zakończyć działalność, a także niewielkim potencjałem zatrudnieniowym. W całej swojej działalności zwykle nie generują dodatkowych miejsc pracy bądź tworzą jedynie pojedyncze, co w skali lokalnego rynku pracy nie przekłada się to znacząco na poziom zatrudnienia.

W świetle danych GUS w 2019 roku liczba osób pracujących w Gminie Janowiec Kościelny według faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności, kształtowała się na poziomie 192 osób, w tym 81 mężczyzn i 111 kobiet. W strukturze pracujących według płci widoczna jest duża dysproporcja na rzecz kobiet, które stanowią w niej 57,8%, podczas gdy mężczyźni jedynie 42,2%. Odmiennie kształtują się dane dotyczące bezrobocia, w świetle których kobiety w 2019 roku, w liczbie 34, stanowiły 57,6% bezrobotnych z terenu gminy.

O sytuacji społeczno-ekonomicznej danego obszaru może również świadczyć wysokość stopy bezrobocia oraz jej relacja w stosunku do wartości krajowych i wojewódzkich. Obrazuje ona procentowy stosunek liczby ludności bezrobotnej do liczby ludności aktywnej zawodowo. W związku z tym, iż stopa bezrobocia nie jest wyliczana na poziomie gminy, analizie poddano kształtowanie się tego wskaźnika w powiecie nidzickim. Na koniec grudnia 2019 roku wyniosła ona 7,0%, co oznacza, że była niższa od jej wartości w województwie (o 2 punkty) i wyższa niż w Polsce (o 1,8 punktu). Należy tu nadmienić, że analizowany okres to kolejne lata spadku bezrobocia w skali całego kraju. Na skalę niespotykaną w całym okresie transformacji ustrojowej w Polsce. W perspektywie lat 2015-2019 w kraju zmniejszyło się o 4,5 punktu, w województwie o 7,2 punktu, natomiast w powiecie nidzickim o 7,8 punktu. Pozostawało to w zgodzie z trendem, w świetle którego bezrobocie najszybciej spadało na obszarach, które były tym problemem najbardziej dotknięte i na koniec 2019 roku stawało powiat nidzicki w sytuacji korzystniejszej niż ogólnie w województwie warmińsko-mazurskim.

Wykres 3. Stopa bezrobocia w kraju, województwie i powiecie nidzickim w latach 2015-2019 (w %)



ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH BDL GUS.

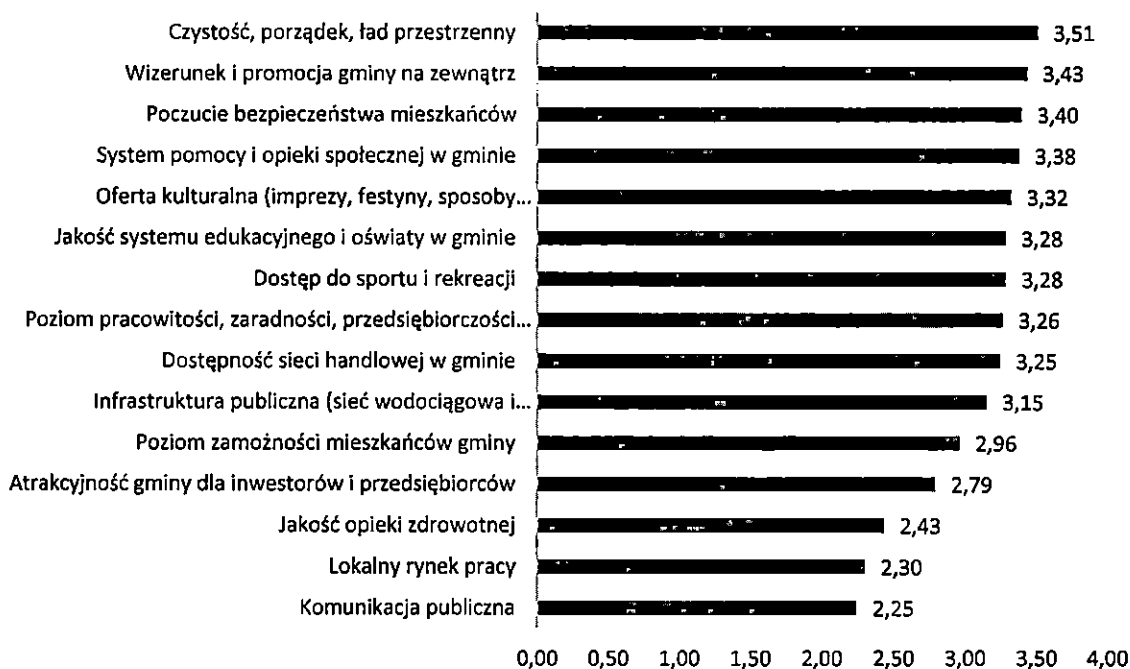
Również bezrobocie wśród mieszkańców Gminy Janowiec Kościelny, w latach 2017-2019, wykazywało tendencje spadkowe. W grudniu 2019 roku w Powiatowym Urzędzie Pracy w Nidzicy zarejestrowanych było 59 bezrobotnych mieszkańców gminy. W ostatnich latach nastąpił nieznaczny spadek ich liczby – w porównaniu do 2017 roku o 7 osób, tj. o 10,6%.

Warto jednak pamiętać, że powyższe dane odnoszą się jedynie do bezrobocia rejestrowanego, które nie odzwierciedla całokształtu aktywności zawodowej i ekonomicznej ludności. W praktyce bowiem część osób zarejestrowanych pracuje w tzw. *szarej strefie*. Jest

to zjawisko niekorzystne, ponieważ powoduje szereg skutków nie tylko gospodarczych, ale też społecznych, m.in. zmniejszenie dochodów budżetu państwa, zanikanie uczciwej konkurencji, zahamowanie postępu technologicznego. Osoby pracujące w *szarej strefie* nie są chronione przez uregulowania w zakresie prawa pracy ani też nie wypracowują sobie zabezpieczenia finansowego na przyszłość. Godzą się jednak z tym, ponieważ *szara strefa* to niejednokrotnie jedyne źródło dochodu gospodarstwa domowego<sup>1</sup>. Z drugiej strony natomiast dane dotyczące bezrobocia rejestrowanego nie obejmują osób, które nie pracują, jednak z różnych względów nie zarejestrowały się w urzędzie pracy.

Respondenci zostali poproszeni o ocenę wybranych piętnastu czynników, które mogą wpływać na jakość życia w Gminie Janowiec Kościelny. Mogli dokonać oceny na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznaczało *bardzo źle*, a 5 – *bardzo dobrze*. Ze wskazań respondentów zostały wyliczone ich średnie wartości, zaprezentowane na poniższym wykresie.

**Wykres 4. Ocena wybranych czynników wpływających na jakość życia w Gminie Janowiec Kościelny (n=53)**



ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE BADAŃ ANKIETOWYCH.

Mieszkańcy, którzy wzięli udział w badaniu najwyżej spośród wymienionych czynników ocenili czystość, porządek i ład przestrzenny, który uzyskał średnią wskazań na poziomie 3,51. W dalszej kolejności pojawiły się: wizerunek i promocja gminy na zewnątrz (3,43), poczucie bezpieczeństwa mieszkańców (3,40), system pomocy i opieki społecznej w gminie (3,38), oferta kulturalna (3,32), jakość systemu edukacyjnego i oświaty (3,28), dostęp do sportu i rekreacji (3,28), poziom pracowitości, zaradności i przedsiębiorczości mieszkańców (3,26), dostępność sieci handlowej w gminie (3,25) oraz infrastruktura publiczna (3,15). Poniżej średniej oceny znalazły się takie czynniki jak poziom zamożności mieszkańców gminy (2,96), atrakcyjność gminy dla inwestorów i przedsiębiorców (2,79), jakość opieki zdrowotnej (2,43), lokalny rynek pracy (2,30) oraz komunikację publiczną (2,25).

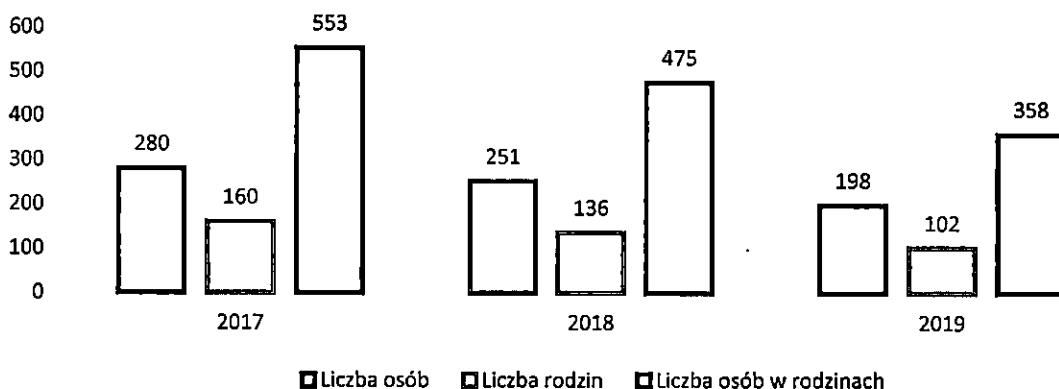
<sup>1</sup> *Praca nierejestrowana w Polsce w 2010 r.*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2011, s. 15.

## 2. Dominujące problemy społeczne

Jednym z punktów wyjścia dla określenia celów i kierunków działań w ramach Strategii jest identyfikacja głównych problemów społecznych w gminie. Podstawowym źródłem danych w tym zakresie są statystyki GOPS w Janowcu Kościelnym.

W 2019 roku pomoc i wsparcie zostało udzielone łącznie 368 mieszkańcom Gminy Janowiec Kościelny, co oznacza spadek w porównaniu do 2018 roku o 199 osób, tj. o 35,1% oraz w odniesieniu do 2017 roku – o 277 osób, tj. o 42,9%. Tendencja zmniejszania się liczby osób korzystających ze wsparcia ośrodka pomocy społecznej była w ostatnich latach charakterystyczna dla wielu gmin. Dobra sytuacją na rynku pracy, dostępność różnorodnych miejsc pracy i zmniejszanie się bezrobocia sprzyjało odchodzeniu podopiecznych z systemu pomocy społecznej i podejmowaniu przez nich zatrudnienia. Po drugie, istotne znaczenie miał uruchomiony w 2016 roku Program Rodzina 500+, który przyczynił się do poprawy sytuacji finansowej niektórych rodzin i ich rezygnacji ze wsparcia GOPS.

Wykres 5. Osoby korzystające ze świadczeń pomocy społecznej w Gminie Janowiec Kościelny w latach 2017-2019



ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GOPS.

Powyższe zmiany skutkowały zmniejszeniem się liczby osób, które korzystały ze świadczeń. W latach 2017-2019 liczba świadczeniobiorców pomocy społecznej w gminie spadła o 82 osoby (o 29,3%), liczba rodzin o 58 (o 36,3%), natomiast liczba osób w rodzinach o 195 (o 35,3%). Należy jednak zauważyć, że w tym czasie zasadniczo nie zmieniła się liczba osób długotrwale korzystających ze wsparcia – w 2019 roku były to 132 osoby, czyli o jedną więcej niż w 2017 roku. W związku ze spadkiem liczby świadczeniobiorców wzrósł natomiast odsetek tych osób w strukturze korzystających ze wsparcia – z 46,8% w 2017 roku do 66,7% w 2019 roku.

Ze świadczeń pieniężnych w 2019 roku korzystały 64 rodziny (68 osób). W porównaniu do 2017 roku liczba rodzin otrzymujących świadczenia pieniężne spadła o prawie jedną trzecią (o 30). W 2019 roku zasiłek stały pobierało 11 osób, w tym 9 samotnie gospodarujących i 2 osoby żyjące w rodzinie. Zasiłek okresowy otrzymywały 43 osoby, w tym 23 osoby z tytułu długotrwałej choroby, 10 z powodu niepełnosprawności i 8 z powodu bezrobocia. Zasiłek celowy natomiast otrzymało 49 osób, w tym 44 w ramach Programu wieloletniego „Posiłek w szkole i w domu”. Świadczenia niepieniężne to przede wszystkim posiłek dla dzieci w ramach programu „Posiłek w szkole i w domu”, który otrzymało w 2019 roku 129 osób oraz odpłatność za pobyt 3 osób w domu pomocy społecznej. W całym analizowanym okresie ani struktura świadczeń ani ich przeznaczenie nie uległa zasadniczej zmianie.

Zgodnie z art. 7 ustawy o pomocy społecznej, pomoc ta udzielana jest osobom i rodzinom w szczególności z następujących powodów: ubóstwo; sieroctwo; bezdomność; bezrobocie; długotrwała lub ciężka choroba; niepełnosprawność; przemoc w rodzinie; potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi; potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności; bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych; trudności w integracji cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy w związku z tymi okolicznościami; trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego; alkoholizm lub narkomania; zdarzenie losowe i sytuacja kryzysowa oraz klęska żywiołowa lub ekologiczna.

**Tabela 4. Powody przyznawania pomocy społecznej mieszkańcom Gminy Janowiec Kościelny w latach 2017-2019**

Wyszczególnienie	2017		2018		2019	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
ubóstwo	30	57	27	40	12	20
bezrobocie	47	146	40	113	29	105
niepełnosprawność	60	190	44	137	41	122
długotrwała lub ciężka choroba	114	397	94	319	74	238
bezradność w sprawach opiek-wych	16	71	17	70	8	40
alkoholizm	5	13	4	11	2	8
potrzeba ochrony macierzyństwa	45	246	39	224	31	182
w tym: wielodzietność	34	146	33	199	28	174
opuszczenie zakładu karnego	3	4	0	0	0	0
zdarzenia losowe	0	0	2	9	1	5

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GOPS.

Wśród głównych powodów udzielania pomocy społecznej przez GOPS w Janowcu Kościelnym w 2019 roku należy wskazać:

- ⇒ długotrwałą lub ciężką chorobę – 74 rodziny (238 osób);
- ⇒ niepełnosprawność – 41 rodzin (122 osoby);
- ⇒ potrzebę ochrony macierzyństwa – 31 rodzin (182 osoby), w tym wielodzietność – 28 rodzin (174 osoby);
- ⇒ bezrobocie – 29 rodzin (105 osób).

Powyższe powody stanowiły dominujące tytuły wsparcia mieszkańców gminy w całym analizowanym okresie, aczkolwiek ich skala uległa zmniejszeniu. Z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby w 2019 roku pomoc uzyskało o 40 rodzin mniej niż w 2017 roku, z powodu niepełnosprawności – o 19 rodzin mniej, z tytułu potrzeby ochrony macierzyństwa – nastąpił spadek o 14 rodzin, natomiast z powodu bezrobocia – o 18 rodzin. Pozostałe powody udzielania świadczeń pomocy społecznej w Gminie Janowiec Kościelny występowały znacznie rzadziej lub wcale. W 2019 roku 12 rodzin (20 osób) otrzymywało wsparcie z powodu ubóstwa, 8 rodzin (40 osób) z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, 2 rodziny (8 osób) ze względu na alkoholizm, a 1 rodzina (5 osób) z tytułu zdarzeń losowych.

Jako uzupełnienie dostępnych statystyk GOPS, o doświadczane problemy i trudności życiowe zapytano uczestników badań ankietowych, przeprowadzonych wśród mieszkańców gminy w okresie maj-czerwiec 2020 roku. Respondenci zostali poproszeni o przeanalizowanie sytuacji własnych rodzin. W opinii 37,7% badanych, w ich rodzinach nie występują żadne trudności, pozostali natomiast wskazali co najmniej jeden problem. W dominujących opiniach mieszkańców, najczęściej borykają się z problemami finansowymi. Na niewielkie zarobki bądź niską emeryturę lub rentę wskazało bowiem 18,9% badanych, z kolei na brak stałego zatrudnienia i brak pieniędzy na bieżące wydatki po 15,1%. Zadłużenie rodziny wystąpiło w 9,4% przypadków. W rodzinach kilku respondentów występuje niepełnosprawność członka rodziny (13,2%), uzależnienia (11,3%), choroba (11,3%), konflikty rodzinne i małżeńskie (9,4%), złe warunki mieszkaniowe (5,7%) oraz trudności wychowawcze i konflikty z dzieckiem (1,9%).

**Tabela 5. Problemy i trudności życiowe rodzin dorosłych respondentów (n=53)**

Wyszczególnienie	Liczba wskazań	% respondentów
Niewielkie zarobki/niska emerytura bądź renta	10	18,9%
Brak stałego zatrudnienia	8	15,1%
Brak pieniędzy na bieżące wydatki	8	15,1%
Niepełnosprawność członka rodziny	7	13,2%
Uzależnienie członka rodziny (np. alkohol, narkotyki)	6	11,3%
Choroba	6	11,3%
Konflikty rodzinne/małżeńskie	5	9,4%
Zadłużenie rodziny (kredyty, pożyczki)	5	9,4%
Złe warunki mieszkaniowe	3	5,7%
Trudności wychowawcze i konflikty z dzieckiem	1	1,9%
Konflikty z prawem członka rodziny	0	0,0%
Przemoc	0	0,0%
Moja rodzina nie doświadcza problemów/trudności życiowych	20	37,7%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE BADAŃ SPOŁECZNYCH.

Wśród badanej młodzieży większy, niż w przypadku dorosłych, odsetek respondentów twierdzi, że jej rodzina nie doświadcza żadnych problemów ani trudności życiowych (74,6%). Pozostałe osoby wskazują na chorobę (11,9%), konflikty rodzinne i małżeńskie (7,5%); brak stałego zatrudnienia (4,5%); niepełnosprawność, uzależnienie członka rodziny, zadłużenie, złe warunki mieszkaniowe (po 3,0%) i przemoc (1,5%).

W badaniu ankietowym zapytano respondentów również o to, jakie grupy mieszkańców w gminie wymagają szczególnego wsparcia ze względu na doświadczane przez nie problemy, bariery i trudności życiowe. W opinii dorosłych respondentów szczególnego wsparcia potrzebują przede wszystkim osoby i rodziny dotknięte problemem uzależnienia (35,8%), a w dalszej kolejności osoby i rodziny doświadczające problemu przemocy oraz osoby z niepełnosprawnościami i chorujące, w tym psychicznie (po 34,0%). Około jedna trzecia mieszkańców wskazywała także na osoby i rodziny ubogie (32,1%), dotknięte bezrobociem (32,1%) oraz osoby starsze (30,2%). Ponad 28% badanych uznało, że należy obejmować wsparciem dzieci i młodzież; według 17,0% - samotnych rodziców, a w opinii 13,2% - rodziny

wielodzietne. Tylko jedna osoba uznała, że w gminie nie ma takich grup, które trzeba było szczególnie wspierać, również jedna osoba nie miała zdania na ten temat.

Tabela 6. Grupy wymagające szczególnego wsparcia w Gminie Janowiec Kościelny w opinii respondentów

Wyszczególnienie	Dorośli (n=53)		Młodzież (n=67)	
	Liczba wskazań	% respondentów	Liczba wskazań	% respondentów
Dzieci i młodzież	15	28,3%	8	11,9%
Osoby starsze	16	30,2%	15	22,4%
Osoby z niepełnosprawnościami i chorujące, w tym psychicznie	18	34,0%	25	37,3%
Osoby/rodziny dotknięte bezrobociem	17	32,1%	19	28,4%
Osoby/rodziny ubogie	17	32,1%	29	43,3%
Samotne matki/samotni ojcowie	9	17,0%	21	31,3%
Rodziny wielodzietne	7	13,2%	11	16,4%
Osoby/rodziny dotknięte problemem uzależnienia	19	35,8%	25	37,3%
Osoby/rodziny dotknięte problemem przemocy domowej	18	34,0%	22	32,8%
Nie ma takich grup	1	1,9%	1	1,5%
Nie mam zdania na ten temat	1	1,9%	14	20,9%
Inne	0	0,0%	1	1,5%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE BADAŃ SPOŁECZNYCH.

Z kolei według badanej młodzieży grupą najbardziej wymagającą wsparcia są osoby i rodziny ubogie (43,3%), a na drugim miejscu osoby i rodziny dotknięte problemem uzależnienia i osoby z niepełnosprawnościami oraz chorujące (po 37,2%). Powyżej 30% respondentów z grupy szczególnego wsparcia uznało osoby i rodziny dotknięte problemem przemocy domowej (32,8%) oraz samotne matki i samotnych ojców (31,3%). Według 28,4% młodzieży wsparciem należy obejmować środowiska dotknięte bezrobociem; 22,4% wskazało na osoby starsze, a 16,4% na rodziny wielodzietne. Tylko 11,9% badanych uważa, że wsparcia wymaga młodzież, a tylko jedna osoba uznała, że takich grup w gminie nie ma. Ponad jedna piąta respondentów nie wyraziła zdania na ten temat (20,9%).

### 2.1. Długotrwała choroba i niepełnosprawność

Na dwóch pierwszych miejscach, wśród dominujących powodów udzielania świadczeń pomocy społecznej w Gminie Janowiec Kościelny w latach 2017-2019, są dwa bezpośrednio związane ze zdrowiem, czyli długotrwała lub ciężka choroba oraz niepełnosprawność. Pomimo systematycznego zmniejszania się w ostatnich latach liczby mieszkańców gminy korzystających z pomocy społecznej, osoby, które otrzymują wsparcie z powodu choroby czy niepełnosprawności nadal stanowią istotą grupę.

Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) definiuje zdrowie nie tylko jako całkowity brak choroby czy niepełnosprawności, ale także stan pełnego, fizycznego, umysłowego oraz społecznego dobrostanu, tj. dobrego samopoczucia. Stanowi ono jeden z podstawowych czynników, wpływających na jakość życia rodzin i poszczególnych osób. Niepełnosprawność według WHO to natomiast „ograniczenie lub brak zdolności do wykonywania czynności w sposób lub w zakresie uważanym za normalny dla człowieka, wynikające z uszkodzenia

i upośledzenia funkcji organizmu”<sup>2</sup>. W polskim ustawodawstwie, niepełnosprawność została zdefiniowana jako trwała lub okresowa niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodująca niezdolność do pracy<sup>3</sup>. Niepełnosprawność może wiązać się z obniżoną sprawnością ruchową, sensoryczną, intelektualną, psychofizyczną, komunikowania się oraz funkcjonowania w społeczeństwie. Jej przyczynami mogą być przewlekłe choroby, wady wrodzone, przebyte urazy i wypadki, a także obniżanie się sprawności fizycznej i umysłowej wraz ze starzeniem się organizmu. Może zatem wystąpić w różnym okresie życia oraz mieć różny stopień.

Zachowanie odpowiedniego poziomu zdrowotności społeczeństwa stanowi obecnie poważne wyzwanie, ze względu m.in. na postępujące *starzenie się społeczeństwa*, zagrożenia środowiskowe, niewłaściwą dietę czy mało aktywny tryb życia itp. Jednocześnie jednym z zadań gminy jest ochrona zdrowia, czyli działalność, której celem jest zapobieganie chorobom i ich leczenie, utrzymanie rozwoju psychicznego, fizycznego i społecznego człowieka, przedłużanie życia oraz zapewnienie zdrowego rozwoju następnym pokoleniom.

W świetle statystyk GOPS w 2019 roku z tytułu długotrwałej lub ciężkiej wsparcie otrzymały 74 rodziny, w których żyło 238 osób; w 2018 roku były to 94 rodziny (319 osób), natomiast w 2017 roku 114 rodzin (397 osób). W analizowanym okresie liczba środowisk korzystających ze wsparcia z powodu choroby zmniejszyła się o 35,1%. Niepełnosprawność natomiast stanowiła drugi w kolejności tytuł wsparcia mieszkańców. W 2019 roku z tego powodu pomoc otrzymało 41 rodzin (122 osoby), czyli o 31,7% mniej w porównaniu do 2017 roku.

Skala problemów niepełnosprawności oraz długotrwałej lub ciężkiej choroby w statystykach pomocy społecznej maleje, jednak są to nadal poważne czynniki mogące powodować ubóstwo rodzin nimi dotkniętych. Problemy zdrowotne zaburzają bowiem prawidłowe funkcjonowanie osób w wielu aspektach życia, niejednokrotnie przyczyniając się do obniżenia jego jakości i doprowadzając do trudnych sytuacji życiowych, takich jak utrata pracy lub niemożność podjęcia zatrudnienia. Ich konsekwencją mogą być trudności finansowe i zadłużenie, wynikające z wysokich kosztów leczenia przy niskich dochodach lub ich braku, uzależnienia, konflikty w rodzinie, a także inne problemy zdrowotne takie jak np. depresja. Niepełnosprawność natomiast nadal stanowi poważną barierę m.in. w aktywnym uczestnictwie w życiu społecznym czy podejmowaniu zatrudnienia.

Jak już zostało wcześniej wskazane, w Gminie Janowiec Kościelny widoczne jest *starzenie się społeczeństwa*. W 2019 roku osoby w wieku poprodukcyjnym stanowiły 19,2% ludności gminy, a ich odsetek w ostatnich latach systematycznie wzrastał i prawdopodobnie w następnych również będzie się zwiększał. Faktyczna sytuacja życiowa osób starszych jest mocno zróżnicowana, niemniej jednak czynniki takie jak podeszły wiek, osłabiona zdrowotność czy obniżona sprawność organizmu, z którymi wiąże się jakiś deficyt zdolności wrodzonych lub nabytych, stanowią przyczynę do marginalizacji i izolacji społecznej. Częściowe lub całkowite ograniczenie zdolności danej osoby do samodzielnej egzystencji (w wymiarze indywidualnym i społecznym) stanowi bowiem poważną barierę w wypełnianiu podstawowych ról w środowisku rodzinnym, miejscu zamieszkania czy pracy.

---

<sup>2</sup> Cyt. za <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/niepelnosprawnosc;3947453.html>

<sup>3</sup> Art. 2 pkt 10 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Na moment przeprowadzania diagnozy, skala korzystania z pomocy społecznej w gminie przez osoby w starszym wieku jest dość niewielka – w 2019 roku odnotowano 10 świadczeniobiorców w poprodukcyjnym okresie życia, którzy stanowili 5,1% wszystkich świadczeniobiorców, a ich liczba w porównaniu do 2017 roku spadła o 22 osoby. Wśród rodzin objętych wsparciem, rodziny emerytów i rencistów stanowiły w 2019 roku 16,7% ogółu. Z pomocy korzystało 17 takich rodzin, w tym 8 jednoosobowych, 5 dwuosobowych, 3 trzyosobowe i 4 rodziny o liczbie członków równej cztery lub większej.

Jednym z podstawowych zadań gminy w zakresie wsparcia osób i rodzin, które doświadczają problemu niepełnosprawności oraz ciężkiej i/lub przewlekłej choroby, są usługi opiekuńcze oraz specjalistyczne usługi opiekuńcze. Mogą one zostać przyznane osobie samotnej, która z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymaga pomocy innych osób, a jest jej pozbawiona. Usługi przyznawane są także osobom pozostającym w rodzinach, gdy rodzina nie jest sama w stanie zaspokoić potrzeb w zakresie opieki. W 2019 i 2018 roku pomoc w tej formie otrzymywała 1 osoba, natomiast w 2017 roku były to 3 osoby. Najstarsi i niepełnosprawni mieszkańcy gminy znajdują wsparcie również w Środowiskowym Domu Samopomocy w Szczepkowie Borowym, w którym są miejsca dla 100 osób z gmin powiatu nidzickiego.

W przypadku braku możliwości rozwiązywania problemów w środowisku zamieszkania, mieszkańcy kierowani są do domów pomocy społecznej, świadczących usługi opiekuńcze, bytowe, wspomagające i edukacyjne, na poziomie obowiązującego standardu, osobom wymagającym całodobowej opieki z powodu wieku lub choroby. W 2019 i 2018 roku w DPS-ie przebywało 3 mieszkańców gminy, natomiast w 2017 roku – 2 osoby. Z uwagi na postępujące starzenie się społeczeństwa, należy prognozować, że w najbliższych latach coraz więcej osób będzie wymagało tego typu wsparcia.

## **2.2. Problemy funkcjonowania rodzin z dziećmi**

Rodzina stanowi podstawową i naturalną grupę społeczną. To w niej rodzą się i wychowują dzieci, a także są zaspokajane różnorodne potrzeby jej członków – zarówno te podstawowe (np. wyżywienie, ubranie, schronienie), jak i wyższego rzędu (akceptacja, miłość, szacunek, rozwój zainteresowań i zdolności). Rodzina wypełnia ważne funkcje:

- materialno-ekonomiczną – poprzez zapewnienie podstaw do życia i rozwoju jej członków; wiąże się przede wszystkim z aktywnością zawodową oraz zaradnością;
- opiekuńczą – oznaczającą stałą lub tymczasową opieką nad domownikami niesamodzielnymi z racji wieku (dzieci, osoby starsze) lub ograniczonej sprawności psychoruchowej (osoby z niepełnosprawnością, chorujące);
- wychowawczą – poprzez przygotowanie dzieci do prawidłowego pełnienia ról społecznych oraz korygowanie aspołecznych zachowań dorosłych;
- emocjonalno-ekspresyjną – koncentrującą się na realizacji wewnątrz rodziny oraz poza nią potrzeb psychologicznych swoich członków (aspekty emocjonalno-duchowe).

Źródłem wykluczenia społecznego rodziny są problemy, które ujemnie wpływają na wypełnianie przez nią podstawowych funkcji. Deprywacja ważnych potrzeb oraz deficyty uczestnictwa w różnych sferach życia społecznego kumulują się, co z czasem skutkuje niemożnością samodzielnego, efektywnego funkcjonowania danej rodziny oraz poszczególnych jej członków. Konsekwencje dysfunkcji systemu rodzinnego takie jak zaburzenia emocjonalne, schorzenia zdrowotne, niepełnosprawność, trudności



w przystosowaniu się do środowiska oraz w kontaktach z innymi ludźmi, są szczególnie dotkliwe dla dzieci i młodzieży, która ma utrudniony start w dorosłe życie.

Pomocą społeczną w Gminie Janowiec Kościelny w 2019 roku objęte były 102 rodziny, w których funkcjonowało 358 osób. Rodziny z dziećmi stanowiły ponad połowę, tj. 58,8% ogółu – ze wsparcia korzystało 60 takich rodzin, w których było 285 osób, natomiast rodziny niepełne to 11,8% – 12 rodzin z 47 osobami.

**Tabela 7. Wybrane typy rodzin objętych pomocą społeczną w Gminie Janowiec Kościelny w latach 2017-2019**

Wyszczególnienie	2017		2018		2019	
	Liczba rodzin	Liczba osób	Liczba rodzin	Liczba osób	Liczba rodzin	Liczba osób
Rodziny z dziećmi	99	448	85	393	60	285
Rodziny niepełne	17	63	16	61	12	47
Rodziny ogółem	160	555	136	475	102	358

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH GOPS.

Wśród rodzin z dziećmi objętych pomocą społeczną w gminie w 2019 roku dominowały rodziny z dwojgiem dzieci (19 rodzin; 80 osób), natomiast w drugiej kolejności rodziny z jednym dzieckiem (17 rodzin; 53 osoby). Troje dzieci było w 10 rodzinach, w których żyło 55 osób, natomiast czworo dzieci w 8 rodzinach (52 osoby). W 7 rodzinach żyło natomiast po pięcioro lub więcej dzieci – łącznie funkcjonowały w nich 53 osoby. Większość rodzin niepełnych objętych wsparciem w 2019 roku stanowiły rodziny z jednym dzieckiem (7 rodzin; 16 osób), w trzech rodzinach było czworo i więcej dzieci (19 osób), natomiast pozostałe dwie rodziny miały dwoje i troje dzieci.

Jednym z problemów rodzin w gminie jest niewydolność opiekuńczo-wychowawcza. W 2019 roku z tytułu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego z pomocy społecznej korzystało 8 rodzin, w których żyło 40 osób. Spośród nich, 4 to rodziny niepełne (9 osób), natomiast 3 to rodziny wielodzietne (23 osoby). Ponadto 31 rodzin (182 osoby) otrzymywało wsparcie z tytułu ochrony macierzyństwa, w tym 28 rodzin (174 osoby) ze względu na wielodzietność. Warto tu nadmienić, iż skala korzystania rodzin z pomocy społecznej z tytułu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego na przestrzeni lat 2017-2019 zmniejszyła się. W 2019 roku ze wsparcia korzystało z tego powodu o 8 rodzin mniej niż w 2017 roku. W przypadku potrzeby ochrony macierzyństwa w analizowanym okresie skala zmniejszyła się z 45 rodzin w 2017 roku do 31 w 2019 roku.

Wsparcie rodzinom przeżywającym trudności w sferze opiekuńczo-wychowawczej oraz w innych sferach funkcjonowania udzielane jest przez asystenta rodziny, który, podejmując współpracę z rodziną, dokonuje wraz z innymi specjalistami, m.in. pracownikiem socjalnym oraz psychologiem, diagnozy problemów w rodzinie, a następnie wspólnie z rodziną ustala plan pracy, mający na celu poprawę jej sytuacji. Plan ten jest dalej wspólnie monitorowany, oceniany, a w przypadku potrzeby również zmieniany. Asystent jako osoba wspierająca w czasie współpracy z rodziną uczy jej członków prawidłowych postaw rodzicielskich, podejmuje działania edukacyjno-wychowawcze, wzmacnia i motywuje. Od 1 stycznia 2017 roku, z dniem wejścia w życie ustawy o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”, poszerzył się obszar działań asystenta rodziny poprzez przypisanie mu funkcji koordynatora kompleksowego wsparcia (poradnictwa) dla kobiet w ciąży i ich rodzin, ze szczególnym uwzględnieniem kobiet w ciąży powikłanej, kobiet w sytuacji niepowodzeń położniczych oraz wsparcia rodzin dzieci, u których zdiagnozowano „ciężkie i nieodwracalne upośledzenie albo

nieuleczalną chorobę zagrażającą ich życiu, która powstała w prenatalnym okresie rozwoju dziecka lub w czasie porodu". W 2019 roku asystent rodziny współpracował z 6 rodzinami, w których wychowywało się 22 dzieci, natomiast w 2018 i 2017 w gminie nie było asystenta z uwagi na brak kandydatów do wypełniania tej roli.

W przypadkach, gdy rodzice nie są w stanie zapewnić swoim dzieciom opieki i wychowania, dzieci umieszczane są w systemie pieczy zastępczej. W 2019 roku Gmina Janowiec Kościelny ponosiła odpłatność za 7 dzieci przebywających w rodzinie zastępczej niezawodowej, w 2018 roku – za 8 dzieci w pieczy rodzinnej i 1 w instytucjonalnej, natomiast w 2017 roku za 7 dzieci w rodzinie zastępczej niezawodowej.

Jedną z dysfunkcji rodziny jest przemoc stosowana przez jej członka wobec pozostałych domowników. Według definicji zawartej w art. 2 pkt 2 Ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, przemoc w rodzinie oznacza jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste członków rodziny (osób najbliższych lub innych wspólnie zamieszkujących lub gospodarujących), w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.

Przemoc w rodzinie może przyjmować różnorodne formy, w szczególności fizyczną, psychiczną, seksualną i ekonomiczną, jak również wystąpić w formie zaniedbania. Jej wystąpienie w środowisku rodzinnym destabilizuje jego funkcjonowanie, przynosząc nie tylko bezpośrednie szkody w sferze zdrowia fizycznego i psychicznego, ale także długotrwałe negatywne konsekwencje dla rozwoju dzieci. Specyfika tego zjawiska powoduje, iż jest ono trudne do rozpoznania. Niejednokrotnie trwa bowiem wiele lat, a ofiary trzymają je w tajemnicy ze względu na związek emocjonalny ze sprawcą, obawę przed ostracyzmem społecznym czy brak wiary w możliwość zmiany sytuacji. Również traktowanie przemocy jako prywatnej sprawy rodziny powoduje, że wiele jej przypadków nigdy nie wychodzi na jaw.

Główne źródło informacji na temat przemocy w rodzinach w Gminie Janowiec Kościelny stanowią dane Gminnego Zespołu Interdyscyplinarnego do spraw przeciwdziałania przemocy w rodzinie. W ich świetle w 2019 roku procedura Niebieskie Karty została wszczęta w 12 rodzinach, a w ciągu roku objętych nią było 16 rodzin. Zgodnie ze sprawozdaniami Zespołu przemocą w rodzinie dotknięte były 24 osoby, w tym 18 kobiet, 5 mężczyzn i 1 dziecko. Procedurę NK zakończono w 6 rodzinach. W 2018 roku procedurę rozpoczęto w 5 rodzinach, a nią było 7 rodzin. Przemoc dotknęła 10 osób, w tym 8 kobiet i 2 mężczyzn. Procedurę NK zakończono w 4 przypadkach. Największą skalę zdiagnozowanej przemocy w rodzinie odnotowano w 2017 roku, kiedy to procedurę wszczęto w 12 rodzinach, a łącznie było nią objętych 17 rodzin. Dane Zespołu wskazują na 29 osób dotkniętych przemocą, wśród których było 15 kobiet, 6 mężczyzn i 8 dzieci. Procedura została zakończona w 17 rodzinach. W analizowanym okresie 2017-2019 we wszystkich przypadkach z powodu ustania przemocy w rodzinie i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy.

Dla uzupełnienia obrazu zjawiska przemocy w rodzinach w Gminie Janowiec Kościelny należy wskazać, że w latach 2017-2019 łącznie 9 osób zostało skierowanych do uczestnictwa w zajęciach korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy; 16 osób zostało skierowanych do Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych celem przeprowadzenia rozmowy dyscyplinującej bądź podjęcia leczenia odwykowego; wobec 6 sprawców przemocy

toczyło się postępowanie sądowe o znęcanie się nad rodziną oraz w 13 przypadkach policja toczyła postępowanie przygotowawcze w związku ze znęcaniem się nad rodziną.

Szczególnie zagrożona przemocą jest młodzież. W świetle przeprowadzonych badań, do doświadczenia przemocy kiedykolwiek w życiu przyznało się 11,9% młodzieży i tyle samo zaznaczyło odpowiedź „Trudno powiedzieć”. Ponad trzy czwarte badanych (76,1%) twierdziło, że nigdy nie doznało przemocy fizycznej ani psychicznej. Większość osób, które zadeklarowały, że doświadczyły przemocy, twierdzi, iż doznało jej w szkole, pojedyncze osoby wskazują na dom i ulicę.

Coraz powszechniejszym zjawiskiem staje się cyberprzemoc, czyli przemoc z użyciem nowych technologii. Młodzież zapytana o doświadczenia w tym zakresie w 58,2% deklaruje, iż nigdy nie doświadczyła cyberprzemocy, jednak 17,9% badanych twierdzi, że osobiście jej nie doświadczyło, ale słyszało o takich przypadkach. Ponadto 20,9% respondentów przyznało się do tego, że byli wyzywani; 9,0% - że byli straszeni, a 7,5% - poniżani. Pojedyncze osoby doświadczyły rozsyłania lub upubliczniania ich zdjęć bez ich zgody oraz stalkingu, czyli uporczywego nękania.

### **2.3. Bezrobocie i bierność zawodowa**

Analiza statystyk pomocy społecznej dotyczących Gminy Janowiec Kościelny wskazuje na to, że pomimo postępującej w ostatnich latach poprawy sytuacji na rynku pracy, bezrobocie nadal zalicza się do głównych powodów korzystania ze wsparcia GOPS. W świetle ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, bezrobotnym określa się osobę m.in. niezatrudnioną i niewykonującą innej pracy zarobkowej, gotową i zdolną do podjęcia pracy w pełnym wymiarze czasu oraz zarejestrowaną w powiatowym urzędzie pracy. Za bezrobotną można więc uznać osobę, która zatrudnienia nie ma, jednak jest gotowa i chętna do tego, aby je podjąć, a także poczynić w tym zakresie odpowiednie kroki, takie jak zdobycie kwalifikacji adekwatnych do potrzeb rynku pracy czy odbycie stażu zawodowego.

Mówiąc o bezrobociu rejestrowanym, trzeba mieć na myśli osoby zarejestrowane w urzędzie pracy jako bezrobotne. Zjawisko to można zanalizować w oparciu o statystyki PUP, jednak analiza nie oddaje do końca skali szerszego zjawiska, czyli braku pracy. Część osób zarejestrowanych w PUP to osoby, które tylko formalnie są bezrobotne, ponieważ pracują w „szarej strefie”, z drugiej strony natomiast poza rejestrami PUP są osoby bierne zawodowo, które teoretycznie mogłyby pracować, jednak nie mają do tego motywacji, brakuje im kompetencji życiowych, bądź nie chcą podejmować zatrudnienia, ponieważ wystarczą im otrzymywane świadczenia. Ze względu na to, że zjawisko bierności zawodowej nie jest zjawiskiem dostatecznie zbadanym, szczególnie na poziomie gmin, poniższa analiza odnosi się do bezrobocia wśród osób korzystających z pomocy społecznej oraz bezrobocia rejestrowanego w PUP, ze względu na dostępność danych w tym zakresie.

Według danych GOPS w Janowcu Kościelnym w 2019 roku bezrobocie stanowiło czwarty powód korzystania przez mieszkańców z pomocy społecznej. Jego skala w perspektywie 2017-2019 wykazywała tendencję spadkową i w 2019 roku ze wsparcia z tego tytułu korzystało o 18 rodzin (41 osób) mniej niż w 2017 roku. Jest to jednak związane z ogólną tendencją spadku liczby środowisk korzystających z pomocy społecznej. Wskaźnik bezrobocia wśród beneficjentów pomocy społecznej, obliczany jako stosunek liczby osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z powodu bezrobocia do liczby osób w rodzinach korzystających z pomocy ogółem, w 2019 roku ukształtował się na poziomie 29%, co oznacza jego wzrost w porównaniu do 2017 roku o 3 punkty, natomiast w odniesieniu do 2018 roku o 5 punktów.

Dodatkowych informacji dostarczają dane na temat zasiłku okresowego. W 2019 roku taki zasiłek z tytułu bezrobocia otrzymywało 8 osób, które stanowiły prawie jedną piątą (18,6%) wszystkich osób, którym przyznano zasiłek okresowy. W 2018 roku były to 25 osób (48,1%), natomiast w 2017 roku 31 osób (48,4%). Z roku na rok zasiłek ten pobierało coraz mniej osób, jednak warto zauważyć, że dopiero w 2019 roku ich odsetek zmniejszył się znacząco.

Jak już wcześniej zostało wskazane, liczba osób zarejestrowanych w PUP jako bezrobotne na koniec 2019 roku zmniejszyła się w porównaniu do lat poprzednich i ukształtowała się na poziomie 59 osób. Przyczyny powstawania bezrobocia mogą być różne i z jednej strony wynikać z czynników zewnętrznych, takich jak koniunktura na rynku, zapotrzebowanie na określone kwalifikacje czy postęp technologiczny, a z drugiej strony z czynników indywidualnych, takich jak wiek, wykształcenie czy doświadczenie zawodowe. Z punktu widzenia strategii rozwiązywania problemów społecznych szczególne znaczenie mają te drugie, ponieważ pewne cechy osób bezrobotnych warunkują to, jak szybko znajdą one zatrudnienie.

Analiza cech socjodemograficznych bezrobotnych mieszkańców Gminy Janowiec Kościelny wskazuje na przewagę osób młodych. W 2019 roku aż 79,7% ogółu zarejestrowanych stanowili bezrobotni do 44 roku życia. Są to jednocześnie w dużej mierze osoby z niskim wykształceniem – w analizowanym okresie ponad jedna trzecia (33,9%) to bezrobotni o wykształceniu zasadniczym zawodowym, natomiast 28,8% bezrobotnych miało wykształcenie gimnazjalne, podstawowe lub niższe. Trzy czwarte (74,6%) zarejestrowanych to osoby o stażu pracy poniżej 10 lat. Istotne jest jednak to, że pomimo różnych barier w dostępie do zatrudnienia, osoby bezrobotne z Gminy Janowiec Kościelny dość krótko pozostają w rejestrze PUP. W grudniu 2019 roku w przypadku aż 69,5% osób czas ten był krótszy niż 6 miesięcy, natomiast powyżej roku w rejestrze pozostawała niespełna jedna piąta bezrobotnych, tj. 18,6%.

Tabela 8. Wybrane kategorie bezrobotnych w Gminie Janowiec Kościelny w latach 2017-2019

Wybrane kategorie bezrobotnych	2017	2018	2019
Liczba bezrobotnych w Gminie Janowiec Kościelny	66	56	59
Kobiety	40	31	34
Długotrwale bezrobotni	27	20	18
Bezrobotni do 30 roku życia	22	13	22
Bezrobotni do 25 r.ż.	12	8	14
Bezrobotni powyżej 50 r.ż.	17	19	10
Niepełnosprawni	0	4	6
Posiadający co najmniej 1 dziecko do 6 roku życia	18	10	20

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH PUP W NIDZICY.

Dane wskazują również na trudniejszą sytuację kobiet na rynku pracy. W 2019 roku stanowiły one 57,6% wszystkich osób zarejestrowanych jako bezrobotne. Ich odsetek w strukturze lokalnego bezrobocia zmniejszył się w porównaniu do 2017 roku, kiedy wynosił 60,6%. Można tu wnioskować, że pomimo odnotowywanego w latach 2017-2019 spadku liczby bezrobotnych, nadal niejako łatwiej jest znaleźć zatrudnienie mężczyznom. W ostatnich latach widoczne są zmiany w tym zakresie, polegające na większym zaangażowaniu mężczyzn w obowiązki domowe, w tym opiekę nad dziećmi, jednak nadal

mogą funkcjonować stereotypy, w świetle których kobiety mogą wykazywać się częstszą absencją w pracy np. z uwagi na choroby dzieci, a także planowane powiększenie rodziny.

Warto zwrócić uwagę na to, że wśród bezrobotnych z gminy w 2019 roku prawie jedną trzecią (30,5%) stanowiły osoby długotrwale bezrobotne, czyli pozostające w rejestrze PUP łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich 2 lat, z wyłączeniem okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego dorosłych. Zarówno ich liczba, jak i odsetek zmniejszyły się w latach 2017-2019, to jednak problem długotrwałego bezrobocia jest bardzo trudny do rozwiązania. Dotyczy on często osób, u których występuje kumulacja deficytów i barier, powodująca trudności w znalezieniu zatrudnienia. Nierzadko są to również osoby, które pomimo, iż są zarejestrowane w PUP, to w rzeczywistości nie chcą podejmować zatrudnienia.

W szczególnej sytuacji na rynku pracy są z jednej strony osoby młode, do 30 roku życia, które nie mają doświadczenia zawodowego. W 2019 roku w tej kategorii zarejestrowane były 22 osoby z terenu gminy, które stanowiły 37,3% ogółu. Z drugiej strony natomiast problemy ze zdobyciem zatrudnienia mają osoby w starszych kategoriach wiekowych – w 2019 roku osoby w wieku od 50 lat wzwyż w liczbie 10 stanowiły 16,9% bezrobotnych z gminy. Dzieje się tak niejednokrotnie ze względu na brak doświadczenia zawodowego, szczególnie w przypadku kobiet, które poświęciły się wychowaniu dzieci, a także z uwagi na kwalifikacje nieadekwatne do potrzeb rynku pracy. Warto również zwrócić uwagę na osoby z niepełnosprawnościami, które w liczbie 6 stanowiły w 2019 roku 10,2% bezrobotnych. Może się wydawać, że nie jest to duża skala w porównaniu do pozostałych grup, jednak niepełnosprawność często idzie w parze z innymi barierami, które znacznie utrudniają aktywizację osób nią dotkniętych.

#### **2.4. Uzależnienia**

Szczególne wyzwanie współczesnej polityki społecznej, również w Gminie Janowiec Kościelny, stanowi problem uzależnień. Jest on często niewidoczny w statystykach, ponieważ osoby uzależnione i ich rodziny mogą nie zdawać sobie sprawy z problemu, mogą również go ukrywać albo próbować zwalczyć we własnym gronie, nie korzystając z pomocy specjalistów. Z tego względu analiza problemu wymaga korzystania z fragmentarycznych danych pochodzących z różnych źródeł oraz z badań społecznych.

Światowa Organizacja Zdrowia definiuje uzależnienie jako stan psychiczny i fizyczny, wynikający z interakcji organizmu z substancją psychoaktywną. Charakteryzuje się on zmianami zachowania oraz koniecznością przyjmowania substancji w sposób okresowy bądź ciągły – w celu doświadczania jej wpływu bądź uniknięcia objawów towarzyszących jej brakowi w organizmie. W kontekście dysfunkcji społecznych uzależnienie należy jednak rozumieć szerzej, tj. jako silną i nabytą potrzebę zażywania substancji psychoaktywnych bądź wykonywania określonych czynności, takich jak np. uprawianie hazardu, oglądanie telewizji, korzystanie z internetu czy robienie zakupów<sup>4</sup>. W obu tych wymiarach uzależnienie może przynieść negatywne konsekwencje – utrudnia bowiem prawidłowe funkcjonowanie psychiczne, fizyczne i społeczne. Niejednokrotnie prowadzi nie tylko do utraty zdrowia, ale także do wykluczenia społecznego, przestępczości oraz problemów i dysfunkcji w rodzinie.

W statystykach GOPS w Janowcu Kościelnym za lata 2017-2019 alkoholizm występował w dość niewielkiej skali. W 2019 roku dotyczył 2 rodzin, w których żyło 8 osób; w 2018 roku

---

<sup>4</sup>Zob. *Współczesne teorie i praktyka profilaktyki uzależnień chemicznych i niechemicznych*, red. M. Jędrzejko, Warszawa 2009, s. 40; <http://www.kbpn.gov.pl/portal?id=112184>.

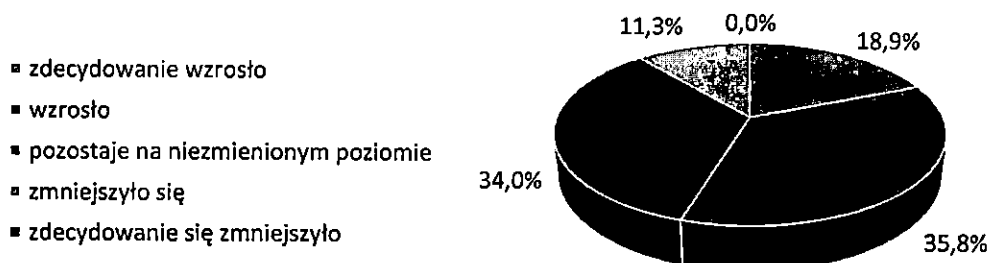
były to 4 rodziny z 11 osobami, natomiast w 2017 roku 5 rodzin i 13 osób. Narkomania natomiast nie wystąpiła w tym czasie ani razu jako powód korzystania ze świadczeń. Należy tu również dodać, że w świetle informacji Komendy Powiatowej Policji w Nidzicy na terenie gminy nie ujawniono żadnych przypadków dystrybucji narkotyków i innych substancji psychoaktywnych.

Z kolei informacje dotyczące realizacji Gminnego Programu Przeciwdziałania Alkoholizmowi i Narkomanii w 2019 roku wskazują na skalę problemu m.in. w kontekście interwencji Policji i zdarzeń związanych z alkoholem. W analizowanym okresie Policja interweniowała 85 razy w związku z awanturą domową, w której uczestnikami były osoby nietrzeźwe i 2 razy w przypadkach zaktócenia porządku przez osoby nietrzeźwe. Odnotowano ponadto 3 zdarzenia drogowe z udziałem osób będących pod wpływem alkoholu oraz zatrzymano 9 nietrzeźwych kierujących pojazdami mechanicznymi i rowerami.

O skali problemu może świadczyć również fakt, że wartość sprzedaży napojów alkoholowych w gminie rośnie. W 2019 roku ukształtowała się na poziomie 1 742 038,47 zł, podczas gdy jeszcze w 2015 roku wynosiła 1 557 977,38 zł – oznacza to wzrost wartości o 184 061,09 zł, tj. o 11,8%. Dość niepokojące są ponadto dane dotyczące wartości sprzedaży napojów alkoholowych przypadającej na jednego dorosłego mieszkańca miejscowości, w których ulokowane są sklepy. W 2019 roku w poszczególnych miejscowościach kształtowały się one na poziomie od 501,43 zł do 3 539,95 zł na osobę, przy czym największe wartości dotyczyły miejscowości, w których z założenia zakupy robią mieszkańcy całej gminy. Największy udział w tym wskaźniku miały napoje alkoholowe o zawartości do 4,5% oraz piwa – w ich przypadku wartości sprzedaży na mieszkańca wynosiły od 501,43 zł do 2 289,13 zł na osobę. Wartości te wskazują na to, jak duża jest skala zakupów napojów alkoholowych, a także mogą świadczyć o traktowaniu piwa jako mniej szkodliwego napoju, który można pić bez większych ograniczeń. Należy tu nadmienić, że wskazane kwoty obrazują tylko część kupowanego przez mieszkańców gminy alkoholu. Nierzadko bowiem kupują alkohol w Nidzicy czy Mławie, korzystając m.in. z niższych cen w dyskontach i supermarketach.

Na istnienie problemu uzależnień w gminie wskazują również badania społeczne przeprowadzone wśród mieszkańców. W opinii większości dorosłych respondentów (54,7%) w ostatnich 10 latach spożycie alkoholu wśród mieszkańców wzrosło, przy czym 18,9% twierdzi, że w sposób *zdecydowany*. Według 34,0% badanych pozostało na niezmiennym poziomie, natomiast 11,3% zauważa zmniejszenie się skali spożycia alkoholu w gminie.

Wykres 6. Jak zmieniło się w ostatnich 10 latach, w Pana/Pani opinii, spożycie alkoholu w Gminie Janowiec Kościelny? (n=53)



ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Szczegółowe wyniki badań ankiety zostały zawarte w dokumencie pn. *Diagnoza problemu uzależnień od alkoholu i innych substancji psychoaktywnych w Gminie Janowiec*

*Kościelny*, stanowiącym załącznik do Strategii. W tym miejscu natomiast przytaczane są głównie wnioski, jakie z nich wypływają:

- dorośli mieszkańcy posiadają ogólną wiedzę na temat uzależnień, utożsamiając je głównie ze stanem chorobowym oraz utratą kontroli nad własnym życiem. W opinii dużej części dorosłych respondentów, uzależnienie to wyraz braku silnej woli;
- w opinii większości dorosłych respondentów alkohol w piwie jest tak samo szkodliwy jak w innych napojach alkoholowych, a jego spożywanie powinno być dozwolone dopiero po osiągnięciu pełnoletności. Młodzież ma bardziej zróżnicowane zdanie na ten temat. Pomimo iż większość uznała, podobnie jak dorośli, że spożywanie alkoholu powinno być dozwolone od 18 roku życia, to jednak część uważa, że wiek ten może być niższy;
- opinie dorosłych i młodzieży w dużej mierze są łagodniejsze dla substancji, które są im znane z codziennego funkcjonowania, tj. alkoholu i papierosów. Uznają je za mniej szkodliwe niż narkotyki bądź dopalacze, co pozwala wnioskować, że lepiej je znają, częściej spożywają, a także widząc ich dostępność w otoczeniu – bagatelizują zagrożenie uzależnieniem. Najbardziej łagodne oceny wystawiono napojom energetyzującym;
- w opinii młodzieży, uzależnienia od substancji psychoaktywnych są jednym z najpoważniejszych problemów społecznych gminy, które należy rozwiązać w pierwszej kolejności. W dalszej kolejności wskazywano biedę, bezrobocie, przemoc w rodzinie, emigrację młodych osób oraz małą aktywność lokalnych środowisk;
- według dorosłych respondentów główną przyczyną sięgania po substancje psychoaktywne są problemy osobiste, a w dalszej kolejności presja otoczenia i namowy znajomych, chęć poprawy humoru, chęć przynależności do grupy oraz zaimponowania i dominacji;
- doświadczenia osobiste dorosłych respondentów koncentrują się przede wszystkim na alkoholu i papierosach, natomiast narkotyki wskazywane są przez nich sporadycznie, jedynie w kwestii pierwszego i prawdopodobnie jedyne kontakty;
- większość młodzieży nie miała jeszcze kontaktu z substancjami psychoaktywnymi. Część z nich przyznaje się do wypicia alkoholu czy zapalenia papierosów, jednak wszyscy deklarują brak kontaktu z narkotykami lub dopalaczami;
- dolna granica wiekowa pierwszego kontaktu z papierosami w przypadku osób dorosłych jest niższa niż w przypadku alkoholu i narkotyków;
- alkohol wydaje się być dość powszechny w życiu dorosłych respondentów – znaczna większość osób spożywała go bowiem w okresie 12 miesięcy poprzedzających badanie, przy czym miało to charakter głównie okazjonalny i *od czasu do czasu*. W mniejszej skali natomiast respondenci sięgali po papierosy, jednak za to więcej niż jedna piąta badanych robiła to codziennie. Młodzież charakteryzuje się dużo niższym, niż dorośli, spożyciem alkoholu w ostatnich 12 miesiącach – jedynie pojedyncze osoby deklarują, że miały z nim kontakt, tylko 1 osoba paliła papierosy, a nikt nie sięgnął po narkotyki i dopalacze;
- w okresie 30 dni poprzedzających badanie alkohol spożywała nieco ponad połowa dorosłych respondentów, a ponad jedna czwarta paliła w tym czasie papierosy. Spośród młodzieży jedynie 2 osoby wskazują kontakt alkoholem lub papierosami;
- badani dorośli mieszkańcy wykazują nieznaczne preferencje dla piwa, choć wszystkie rodzaje alkoholu spożywają raczej okazjonalnie. Należy też zauważyć, że przy częstszym spożywaniu respondenci wybierają piwo;

- w świetle opinii młodzieży alkohol i papierosy charakteryzują się średnią dostępnością w Gminie Janowiec Kościelny. Okazuje się bowiem, że zakup tych substancji uważają za łatwy, w przeciwieństwie do narkotyków i dopalaczy;
- respondenci, zarówno dorośli, jak i niepełnoletni widzą w swoim otoczeniu problem uzależnień od substancji psychoaktywnych, w szczególności od alkoholu. W znanych im przypadkach osób i rodzin, których może on dotyczyć, zwykle nie jest jedyną trudnością. Respondenci twierdzą bowiem, że współwystępuje on najczęściej z niezaradnością życiową, bezrobociem, konfliktami i przemocą w rodzinie i ubóstwem.

Wskazane wyżej wnioski mogą świadczyć o tym, że problem uzależnień lub nadużywania alkoholu i innych substancji psychoaktywnych występuje w Gminie Janowiec Kościelny, choć trudno na ich podstawie wnioskować o jego skali. Niemniej jednak z odpowiedzi na inne pytania, dotyczące problemów w rodzinach czy grup wymagających szczególnego wsparcia, wynika, że jest to problem zauważany i odczuwany przez mieszkańców.



### 3. Dostępność usług społecznych

Usługi społeczne stanowią formę świadczeń o charakterze niematerialnym, służących zaspokajaniu potrzeb osób i rodzin, jednak ich jakość i dostępność wpływa na dobrostan całego społeczeństwa. Mają zasadniczo charakter nierynkowy i są finansowane lub współfinansowane przez organy administracji publicznej. Do tej grupy należy zaliczyć w szczególności usługi socjalne, edukacyjne, kulturalne, zdrowotne oraz z zakresu bezpieczeństwa publicznego.

#### 3.1. Pomoc społeczna i rynek pracy

Jednostką realizującą zadania gminy wynikające z ustawy o pomocy społecznej jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Janowcu Kościelnym. Główny cel jego działania stanowi umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać wykorzystując własne możliwości, uprawnienia i zasoby, a więc podejmowanie działań, zmierzających do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem. Do obszarów działania GOPS należą także zadania w zakresie m.in. dodatków mieszkaniowych, dodatku energetycznego, świadczeń rodzinnych, zasiłków dla opiekunów, świadczeń z funduszu alimentacyjnego, świadczenia wychowawczego, Karty Dużej Rodziny, wsparcia rodziny, przeciwdziałania przemocy w rodzinie, Programu „Dobry Start”, a także innych zadań na podstawie uchwał rady gminy, zawartych umów i porozumień.

Ważny obszar aktywności GOPS stanowi praca socjalna, czyli interdyscyplinarna działalność zawodowa mająca na celu pomoc osobom i rodzinom we wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez pełnienie odpowiednich ról społecznych oraz tworzenie warunków sprzyjających temu celowi<sup>5</sup>. W 2019 roku pracą socjalną objęto łącznie 102 rodziny, w 2018 roku 272 rodziny, natomiast w 2017 roku 240 rodzin. W jej ramach pracownicy socjalni dokonują diagnozy sytuacji i zjawisk, które stanowią przyczynę trudnego położenia rodzin, społeczności lokalnych i grup ryzyka, a następnie analizują możliwości wsparcia; organizują pomoc osobom i rodzinom oraz przyznają świadczenia w różnej formie; inicjują nowe formy pomocy osobom i rodzinom w trudnej sytuacji życiowej, a także współpracują z innymi instytucjami, organizacjami oraz podmiotami w celu realizacji zadań, informacji i pomocy w zakresie przezwyciężania trudności życiowych osobom, które dzięki wsparciu pracownika będą zdolne do samodzielnego rozwiązania swoich problemów.

Jednym z podstawowych narzędzi stosowanych w pracy socjalnej jest kontrakt socjalny, będący umową zawartą pomiędzy pracownikiem socjalnym, a osobą/rodziną, która określa zasady współdziałania w rozwiązywaniu problemów osoby lub rodziny znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej oraz w celu wzmocnienia aktywności i samodzielności życiowej, zawodowej lub przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu. W latach 2017-2019 pracownicy socjalni zawarli łącznie 77 kontraktów socjalnych z 71 osobami.

GOPS w Janowcu Kościelnym aktywnie poszukuje i stosuje różnorodne rozwiązania służące wsparciu mieszkańców gminy w różnych obszarach ich życia. Służą temu projekty i przedsięwzięcia, które realizuje samodzielnie lub w partnerstwie. W 2019 roku GOPS przystąpił do realizacji działań w ramach „Programu asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej na rok 2019” dofinansowanego ze środków Ministerstwa Rodziny, Pracy

---

<sup>5</sup> Art. 6 pkt. 12 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej.

i Polityki Społecznej. Na realizację zadania pozyskano dotację w wysokości 12 466,00 zł, z której zatrudniony został asystent rodziny.

W latach 2017-2019 roku GOPS w Janowcu Kościelnym realizował, jako partner, projekty ukierunkowane na zwiększenie aktywności społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Były to następujące przedsięwzięcia: „Aktywna integracja osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym” (32 osoby); „Pomosty do kariery” (7 osób); „Droga do kariery” (10 osób); „Lecimy w kierunku kariery” (10 osób); „Zacznij od siebie” (20 osób); „Wspólnie w przyszłość” (12 osób) oraz „Integracja bez barier – program integracji społeczno-zawodowej 50 mieszkańców wybranych gmin województwa warmińsko-mazurskiego, zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym” (30 osób). Wszystkie wymienione projekty realizowane były ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020 w ramach Poddziałania 11.1.1. *Aktywizacja społeczna i zawodowa osób wykluczonych oraz zagrożonych wykluczeniem społecznym – projekty konkursowe*. Uczestnicy projektów otrzymali wsparcie w postaci m.in. diagnozy społeczno-psychologicznych, treningów kompetencji i umiejętności społecznych, szkoleń zawodowych oraz staży na lokalnym rynku pracy.

W zakresie aktywizacji zawodowej Gmina Janowiec Kościelny realizowała również, na podstawie porozumienia zawartego z Powiatem Nidzickim, prace społecznie użyteczne. Ich głównym celem było zapewnienie osobom długotrwale bezrobotnym, które znajdują się w trudnej sytuacji materialnej świadczenia za pracę wykonywanej na rzecz społeczności lokalnej. Mieszkańcy skierowani na prace społecznie użyteczne wykonywały prace porządkowe na terenie sołectw i szkół, a także opieką domową nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi.

GOPS w Janowcu Kościelnym i jego pracownicy aktywnie włączają się również w inne działania, m.in. współorganizują dzieciom wycieczki letnie (na podstawie porozumienia o współpracy z Warmińsko-Mazurskim Kuratorium Oświaty w Olsztynie), organizują zbiórki sprzętu i odzieży dla potrzebujących oraz akcje na rzecz pogorzalców, współorganizują Dni Rodziny oraz inicjatywy w ramach Ogólnooświatowej Kampanii „Biała Wstążka”, a także przygotowują paczki świąteczne dla rodzin.

Pomoc i wsparcie mieszkańcom Gminy Janowiec Kościelny w zakresie uzależnień i przemocy w rodzinie zapewniają przede wszystkim Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Zespół Interdyscyplinarny. Do zadań GKRPA należy m.in. podejmowanie czynności zmierzających do orzeczenia o zastosowaniu wobec osoby uzależnionej od alkoholu obowiązku poddania się leczeniu w zakładzie leczenia odwykowego; przeprowadzanie rozmów motywacyjno-interwencyjnych z osobami mającymi problem z nadużywaniem alkoholu oraz członkami ich rodzin; współdziałanie z organizacjami pozarządowymi i społecznymi w zakresie przeciwdziałania alkoholizmowi; a także opiniowanie wniosków o wydanie zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych.

Zespół Interdyscyplinarny realizuje zadania gminy w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. W jego skład wchodzi osoby z różnych grup zawodowych, reprezentujące instytucje publiczne oraz organizacje odpowiedzialne za działania w tym obszarze. Są to: GOPS w Janowcu Kościelnym, GKRPA, Komenda Powiatowa Policji w Nidzicy, Sąd Rejonowy w Nidzicy, Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Janowcu Kościelnym, Szkoła Podstawowa w Janowcu Kościelnym, Szkoła Podstawowa w Waśniewie-Grabowie oraz Stowarzyszenie Ziemi Janowieckiej w Janowcu Kościelnym. Zespół integruje i koordynuje działania wskazanych podmiotów i zaangażowanych specjalistów, w szczególności poprzez

diagnozowanie problemu przemocy w rodzinie, podejmowanie działań w środowisku nim zagrożonym bądź dotkniętym, rozpowszechnianie informacji o możliwych formach pomocy oraz inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie. Bardzo ważne są także działania profilaktyczne oraz edukacja społeczna.

W systemie pomocy społecznej w gminie brakuje mieszkań chronionych. Wsparcie w takim mieszkaniu może być przyznane osobie pełnoletniej, która ze względu na trudną sytuację życiową, wiek, niepełnosprawność lub chorobę potrzebuje pomocy w funkcjonowaniu w codziennym życiu, ale nie wymaga usług w zakresie świadczonym przez jednostkę całodobowej opieki, w szczególności osobie z zaburzeniami psychicznymi, osobie opuszczającej pieczę zastępczą, młodzieżowy ośrodek wychowawczy, zakład dla nieletnich, a także cudzoziemcowi, który uzyskał w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy. Mieszkanie chronione jest formą pomocy społecznej przygotowującą osoby tam przebywające do prowadzenia samodzielnego życia lub wspomagającą je w codziennym funkcjonowaniu. W 2019 roku, w celu zabezpieczenia udzielania pomocy w formie mieszkania chronionego, Gmina Janowiec Kościelny podpisała porozumienie z Gminą Nidzica na przyjmowanie osób z terenu gminy do mieszkań chronionych.

Jakkolwiek w analizowanym okresie problem bezdomności nie występował w statystykach pomocy społecznej gminy, to jednak istnieje on, dotykając mieszkańców, którzy przebywają w tym czasie poza terenem gminy. W związku z tym, że gmina ma obowiązek zapewnić schronienie swoim mieszkańcom, GOPS w 2019 roku zawarł umowę z Stowarzyszeniem Pomocy Bliźniemu „Mar-Kot” w Ożarowie Mazowieckim na udzielenie tymczasowego całodobowego schronienia w schronisku dla osób bezdomnych wraz z zapewnieniem niezbędnych warunków socjalnych oraz prowadzenie pracy socjalnej, mającej na celu pomoc w załatwianiu podstawowych spraw życiowych, rozwinięcie lub wzmocnienie aktywności i samodzielności. Nurtującym problemem pozostaje jednak brak lokali socjalnych dla osób i rodzin, których nie stać na własną budowę domu lub zakup mieszkania, bądź takich, które mieszkają w skrajnych warunkach i nie mają środków na remont, czy tych, które w wyniku zdarzenia losowego tracą swoje mieszkanie.

Jako uzupełnienie systemu pomocy społecznej należy również wskazać instytucje powiatowe, w szczególności Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Nidzicy, które realizuje zadania powiatu wynikające nie tylko z ustawy o pomocy społecznej, ale także m.in. z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (jako organizator i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej) oraz ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Zadania w obszarze aktywizacji zawodowej leżą w gestii Powiatu Nidzickiego, a bezpośrednio realizuje je Powiatowy Urząd Pracy w Nidzicy poprzez m.in. udzielanie pomocy bezrobotnym i poszukującym pracy w znalezieniu pracy, organizowanie i finansowanie usług i instrumentów rynku pracy, przyznawanie i wypłacanie zasiłków oraz innych świadczeń z tytułu bezrobocia, a także opracowywanie analiz i sprawozdań dotyczących rynku pracy.

### **3.2. Oświata, wychowanie, kultura**

Zgodnie z art. 7 pkt 8 ustawy o samorządzie gminnym, do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty w zakresie edukacji publicznej. Zadania oświatowe wynikają ponadto z postanowień ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela, ustawy z dnia 27 października 2017 r. o finansowaniu zadań oświatowych oraz rozporządzeń resortowych.

Realizując zadania ustawowe Gmina Janowiec Kościelny prowadzi Szkołę Podstawową im. Jana Pawła II w Janowcu Kościelnym i Szkołę Podstawową im. Zawiszy Czarnego w Waśniewie-Grabowie oraz cztery oddziały przedszkolne przy SP. Łączna liczba oddziałów w roku szkolnym 2018/2019 wynosiła 24, przy czym dwa oddziały stanowiły klasy gimnazjalne przy SP w Janowcu Kościelnym. We wszystkich oddziałach razem uczyło się 375 dzieci.

Szkoły realizują szereg programów edukacyjnych, profilaktycznych i zdrowotnych. Od 1 września 2018 roku w SP w Janowcu Kościelnym realizowany jest dwuletni międzynarodowy projekt Erasmus + „A nod to our heritage” – Szacunek dla naszego dziedzictwa, na który gmina pozyskała dotację 31 tysięcy euro. Przewodnym motywem przedsięwzięcia jest poznanie dziedzictwa i kultury Polski i krajów partnerskich. Ponadto szkoła realizuje takie programy jak „Szkoła promująca zdrowie”, Ogólnopolski Program Profilaktyki Zdrowotnej „Problem z głowy”, „Chroń dziecięce uśmiechy”, „Czyste powietrze wokół nas”, „Mamy kota na punkcie mleka”, „Kubusiowi Przyjaciele Natury”. W SP w Waśniewie-Grabowie realizowane są natomiast projekty: „Szkoła Wierna Dziedzictwu”, „Katyń... Ocalić od zapomnienia”, „Ogródek ziółowy”, „Szklanka mleka w szkole”, „Szkoła promująca zdrowie”, „Wiosna z Unią Europejską”, „Czyste powietrze wokół nas”, „Bieg po zdrowie”, „Dziel się uśmiechem” oraz Animals.

Gmina Janowiec Kościelny na mocy art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy o samorządzie gminnym, prowadzi również działania z zakresu krzewienia kultury. Są one realizowane bezpośrednio przez Samorządowy Ośrodek Kultury w Janowcu Kościelnym, w skład którego wchodzi również biblioteka. SOK realizuje szereg działań służących upowszechnianiu kultury i czytelnictwa wśród mieszkańców. Są to m.in. koncerty, aktywne formy wypoczynku dzieci i młodzieży, warsztaty i zajęcia tematyczne, konkursy, spotkania autorskie, festiwale, biegi i festyny. Wśród nich warto wskazać takie wydarzenia jak Janowiecki Bieg Rodzinny czy Gminno-Parafialny Festyn Rodzinny. Przy SOK funkcjonuje Klub Seniora „Niezapominajka”, Klub Bilardzistów, kółko teatralno-wokalne oraz plastyczne.

Istotnym zasobem gminy są świetlice wiejskie w miejscowościach: Stare Połcie, Nowa Wieś Dmochy, Smolany-Zardawy, Szczepkowo Borowe, Zaborowo, Bielawy, Nowa Wieś Wielka, Safronka oraz Janowiec Kościelny.

Uzupełnienie zasobów lokalnej polityki społecznej w zakresie edukacji, wychowania i kultury stanowią instytucje funkcjonujące na szczeblu powiatu, takie jak Powiatowy Ośrodek Rozwoju Edukacji w Nidzicy, Centrum Kształcenia Zawodowego, Zespół Szkół Ogólnokształcących w Nidzicy, Zespół Szkół Rolniczych i Ogólnokształcących w Jagarzewie oraz Zespół Szkół Zawodowych i Ogólnokształcących w Nidzicy.

### **3.3. Bezpieczeństwo publiczne**

Na bezpieczeństwo publiczne wpływa ogół warunków i instytucji chroniących życie, zdrowie, mienie obywateli oraz majątek ogólnonarodowy, ustrój i suwerenność państwa przed zjawiskami groźnymi dla ładu prawnego, a także przed zjawiskami mogącymi zakłócić normalne funkcjonowanie obywateli, godzącymi w ogólnoprzyjęte normy postępowania<sup>6</sup>.

O stan bezpieczeństwa na terenie Gminy Janowiec Kościelny dba przede wszystkim Komenda Powiatowa Policji w Nidzicy – obszar gminy obsługuje jeden dzielnicowy; Powiatowa Komenda Państwowej Straży Pożarnej w Nidzicy oraz Powiatowa Stacja Sanitarno-

<sup>6</sup> [encyklopedia.pwn.pl/haslo/3876790/bezpieczenstwo-publiczne.html](http://encyklopedia.pwn.pl/haslo/3876790/bezpieczenstwo-publiczne.html).

Epidemiologiczna. Na uwagę zasługuje też fakt, że funkcjonują tu trzy Ochotnicze Straże Pożarne w Janowcu Kościelnym, Szczepkowie Borowym oraz Nowej Wsi Wielkiej.

Szczególnym obszarem bezpieczeństwa mieszkańców jest bezpieczeństwo zdrowotne. Na terenie gminy funkcjonuje Gminny Ośrodek Zdrowia w Janowcu Kościelnym oraz Niepubliczny Ośrodek Zdrowia w Powierzu. W ramach podstawowej opieki zdrowotnej w gminie udzielono 13 662 porady. Opiekę medyczną mieszkańcom gminy zapewnia także Zespół Opieki Zdrowotnej w Nidzicy, w ramach którego funkcjonują oddziały m.in. chirurgiczny, ginekologiczno-położniczy, pediatryczny i chorób wewnętrznych, a także Zakład Opiekuńczo-Leczniczy oraz poradnie specjalistyczne m.in. kardiologiczna, neonatologiczna, neurologiczna, dermatologiczna i zdrowia psychicznego.

Na podstawie wyników przeprowadzonych badań ankietowych można wnioskować, że mieszkańcy gminy czują się na jej terenie raczej bezpieczni. Prawie trzy czwarte (71,7%) respondentów zapytanych o poczucie bezpieczeństwa w miejscowości, w której mieszkają, odpowiedziało twierdząco. Negatywnej odpowiedzi udzieliło 9,4% badanych, natomiast pozostali nie określili swojego zdania (18,9%).

**Tabela 9. Zagrożenie bezpieczeństwa na terenie miejscowości zamieszkania respondentów (n=53)**

Wyszczególnienie	Liczba wskazań	% respondentów
Kierowcy łamiący przepisy ruchu drogowego	26	49,1%
Naruszanie porządku publicznego przez osoby pozostające pod wpływem środków odurzających	8	15,1%
Kradzieże, włamania, rozboje	5	9,4%
Grupy młodzieży zakłócającej spokój na ulicach	3	5,7%
Inne	4	7,5%
Nie zauważam żadnych zagrożeń	12	22,6%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Wśród aspektów, które mogą stanowić zagrożenie bezpieczeństwa w miejscowościach, w których mieszkają respondenci, badani mieszkańcy najliczniej wskazali przypadki łamania przepisów ruchu drogowego przez kierowców (49,1%), a w dużo mniejszym stopniu – naruszenie porządku publicznego przez osoby pozostające pod wpływem środków odurzających (15,1%), kradzieże, włamania i rozboje (9,4%) oraz grupy młodzieży zakłócającej spokój na ulicach (5,7%). W ramach kategorii „Inne” respondenci wskazali na zagrożenie ze strony osób spożywających alkohol w centrum miejscowości i pod sklepami, mieszkańców z zaburzeniami psychicznymi oraz nieogrodzony i zanieczyszczony zbiornik we wsi. Więcej niż jedna piąta badanych (22,6%) uznała, że nie widzi żadnych zagrożeń.

### 3.4. Aktywność społeczna mieszkańców

W świetle dostępności usług społecznych istotna jest aktywność społeczna mieszkańców i integracja lokalnej społeczności. W Gminie Janowiec Kościelny, według danych Krajowego Rejestru Sądowego swoją siedzibę ma 10 organizacji pozarządowych, tj.:

- 1) Ochotnicza Straż Pożarna w Janowcu Kościelnym,
- 2) Ochotnicza Straż Pożarna w Szczepkowie Borowym,
- 3) Ochotnicza Straż Pożarna w Nowej Wsi Wielkiej,
- 4) Ludowy Klub Sportowy „Orzeł” w Janowcu Kościelnym,
- 5) Stowarzyszenie na rzecz Ekorozwoju Wsi w Szczepkowie Borowym i „Trójmieście”,
- 6) Stowarzyszenie Ziemi Janowieckiej,

- 7) Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Wsi Smolany-Żardawy „Pod Gajem”,
- 8) Fundacja ITAJ,
- 9) Fundacja ITAJ,
- 10) Stowarzyszenie Kulturalno-Oświatowe Bene Fide.

Zaangażowanie w dobrowolną działalność w ramach organizacji pozarządowych stanowi przestrzeń nabywania różnych doświadczeń i umiejętności społecznych. Odbywające się w nich działania i kontakty wypełniają przestrzeń pomiędzy jednostką i społeczeństwem oraz pomiędzy obywatelem i państwem.

Gmina Janowiec Kościelny objęta jest zasięgiem działania Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej w Nidzicy, prowadzonego przez Nidzicką Fundację Rozwoju NIDA oraz Działdowską Agencję Rozwoju S.A. W ramach Ośrodka funkcjonuje Centrum Ekonomii Społecznej (wsparcie merytoryczne w postaci szkoleń, wizyt studyjnych, doradztwa), dwa Inkubatory Przedsiębiorczości Społecznej (wsparcie w postaci animacji lokalnego środowiska i doradztwa oraz udostępnianie infrastruktury przedsiębiorstwom społecznym), a także Fundusz Przedsiębiorczości Społecznej (wsparcie finansowe na założenie i rozwój przedsiębiorstw społecznych).

W zakresie dostępności usług społecznych istotna jest współpraca Gminy Janowiec Kościelny z organizacjami pozarządowymi, odbywająca się na podstawie rocznych programów współpracy. Główny celem Roczego programu współpracy Gminy Janowiec Kościelny z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na rok 2020 stanowi zaspokojenie potrzeb mieszkańców Gminy Janowiec Kościelny, wzrost aktywności społeczności lokalnej, budowanie partnerstwa oraz wspierania organizacji pozarządowych w realizacji ważnych celów społecznych. Cele szczegółowe natomiast odnoszą się do budowania społeczeństwa obywatelskiego, zwiększania udziału mieszkańców w rozwiązywaniu lokalnych problemów, wzmacniania merytoryczne i instytucjonalne organizacji, rozwoju wolontariatu, różnorodności oferty kulturalnej, poprawy jakości i efektywności świadczenia usług publicznych oraz wykorzystania potencjału i możliwości organizacji pozarządowych.

Współpraca gminy z organizacjami ma charakter finansowy i pozafinansowy, polegający m.in. na zlecaniu zadań publicznych, inicjatywie lokalnej, wzajemnym informowaniu się o planowanych kierunkach działalności, partnerstwie i wspólnej realizacji inicjatyw, udostępnianiu lokali na otwarte spotkania, popularyzacji działalności organizacji oraz poradnictwie i pomocy w zakresie wniosków aplikacyjnych. W 2017-2019 roku Gmina Janowiec Kościelny ogłaszała po dwa otwarte konkursy ofert, jeden w zakresie dowozu dzieci i młodzieży niepełnosprawnej do specjalistycznych ośrodków i placówek, a drugi na wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej. W poszczególnych latach na każdy z konkursów wpłynęła jedna oferta i obie uzyskały dofinansowanie na łączną kwotę 37 000,00 zł.

Respondenci badania ankietowego zostali poproszeni o określenie czy i w jaki sposób angażują się w życie lokalnej społeczności. W świetle uzyskanych odpowiedzi, większość osób (83,0%) wykazuje zaangażowanie – najczęściej jest to pomoc sąsiedzka, którą wskazało 67,9% badanych, a w dalszej kolejności pomoc przy organizacji imprez, akcji i wydarzeń lokalnych (47,2%), uczestnictwo w zebraniach wiejskich (41,5%) oraz dbanie o estetykę i czystość najbliższego otoczenia (37,7%). W nieco mniejszej skali respondenci angażują się jako wolontariusze (24,5%), biorą udział w konsultacjach społecznych (17,0%), wspierają organizacje i inicjatywy społeczne (17,0%) oraz pełnią funkcje społeczne (11,3%).

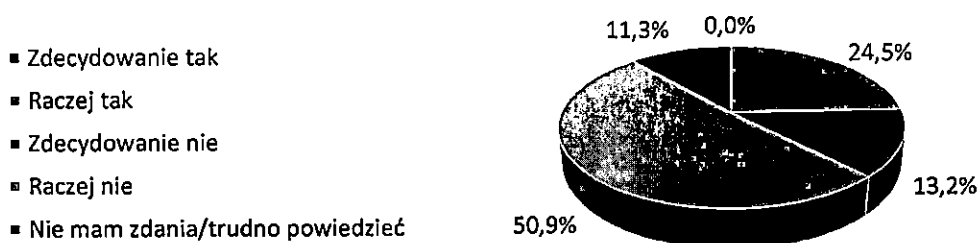
Tabela 10. Formy zaangażowania społecznego respondentów (n=53)

Wyszczególnienie	Liczba wskazań	% respondentów
Pomoc sąsiedzka	36	67,9%
Pomoc przy organizacji imprez, akcji, wydarzeń lokalnych	25	47,2%
Uczestnictwo w zebraniach wiejskich	22	41,5%
Dbanie o estetykę i czystość najbliższego otoczenia	20	37,7%
Wolontariat na rzecz osób potrzebujących wsparcia	13	24,5%
Udział w konsultacjach społecznych	9	17,0%
Wsparcie organizacji i inicjatyw społecznych (np. darowizny, udostępnianie pomieszczeń)	9	17,0%
Pełnienie funkcji społecznych (np. sołtys, radny)	6	11,3%
W żaden sposób nie angażuję się w życie społeczności lokalnej	9	17,0%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

W świetle wyników badań większość respondentów nie ma poczucia wpływu na sprawy lokalne. Ponad połowa, tj. 50,9% uważa, że *raczej* go nie posiada, a 13,2% twierdzi, że *zdecydowanie*. Odpowiedzi twierdzącej udzieliła niespełna jedna czwarta respondentów (24,5%), a 11,3% nie ma zdania na ten temat.

Wykres 7. Poczucie wpływu na sprawy lokalne wśród respondentów (n=53)



ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Badani mieszkańcy na średnim poziomie ocenili stopień integracji własnych społeczności. W świetle ich wyników:

- 11,3% badanych uważa, że więzi pomiędzy mieszkańcami są luźne, społeczność charakteryzuje wysoki poziom obojętności społecznej;
- 22,6% twierdzi, że mieszkańcy w małym stopniu identyfikują się ze społecznością i jej sprawami, brak zaangażowania społecznego mieszkańców;
- 41,5% uważa, że występują słabe więzi między mieszkańcami, występują nieliczne przejawy wzajemnej pomocy i wspólnych działań;
- 13,2% wskazuje, że występują pozytywne więzi pomiędzy mieszkańcami, podejmowane są wspólne działania w zakresie spraw społecznych;
- 9,4% uważa, że występują liczne przejawy samopomocy, społeczność jest zintegrowana, mieszkańcy identyfikują się ze społecznością;
- 1,9% twierdzi, że społeczność jest mocno zintegrowana, współdziała ze sobą, występują bardzo częste wspólne działania, mieszkańcy mocno identyfikują się ze społecznością.

#### 4. Prognoza zmian w zakresie objętym Strategią

W świetle przeprowadzonej diagnozy sytuacji społecznej, Gmina Janowiec Kościelny ma potencjał, by tworzyć dobre warunki do życia oraz rozwoju zarówno w perspektywie pojedynczego mieszkańca, jak i całej społeczności lokalnej. Przed nią jest jednak wiele wyzwań, które wynikają zarówno z uwarunkowań i procesów zewnętrznych, jak i problemów oraz zjawisk, które tworzą się wewnątrz.

Społeczeństwo Gminy Janowiec Kościelny wykazuje cechy starzenia się – obecnie 19,2% jej mieszkańców to osoby w poprodukcyjnym okresie życia, a kierunki i dynamika zmian wskaźników obciążenia demograficznego pozwalają prognozować intensyfikację zjawiska *starzenia się* społeczeństwa w najbliższych latach. Jest to tendencja coraz bardziej widoczna w krajach rozwiniętych, w tym także w Polsce. I choć starzenie się i starość są wpisane w cykl życia, to jednak rozwój cywilizacyjny, wydłużanie czasu trwania życia oraz coraz wyższa jego jakość będą powodować wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym. Jeżeli nie pójdzie za nim adekwatny wzrost liczby osób w przedprodukcyjnym okresie życia, głównie ze względu na to, że decyzje prokreacyjne podejmowane są obecnie coraz później, a dominującym modelem rodziny staje się model 2+1, który nie zapewni prostej zastępowalności pokoleń, to w strukturze społeczeństwa coraz większy odsetek będą stanowić ludzie starsi, natomiast najmłodsze grupy wiekowe będą miały coraz mniejszy udział.

Jednym z priorytetowych obszarów lokalnej polityki społecznej w najbliższych latach będzie zdrowie. Już obecnie długotrwała lub ciężka choroba oraz niepełnosprawność stanowią dwa główne powody udzielania świadczeń mieszkańcom. W związku ze starzeniem się społeczeństwa, trybem życia nie sprzyjającym zdrowiu poprzez brak lub małą aktywność fizyczną, niewłaściwe odżywianie czy niewystarczającą dbałość o higienę, a także zmiany klimatyczne i zanieczyszczania środowiska, może zwiększać się liczba osób, które będą wymagały wsparcia z tytułu niepełnosprawności czy przewlekłych chorób, zwłaszcza tzw. chorób cywilizacyjnych. Należy wobec tego zadbać z jednej strony o systematyczne zwiększanie dostępu do ochrony zdrowia, a także rozwijanie usług opiekuńczych i instytucjonalnych form wsparcia, a z drugiej o efektywne oddziaływanie na poziomie świadomości społeczeństwa i profilaktyki ekologicznej oraz zdrowotnej. Działania w zakresie promocji zdrowia powinny wyposażać ludzi w kompetencje umożliwiające im zwiększanie kontroli nad własnym zdrowiem, podejmowanie decyzji sprzyjających zdrowiu i środowisku naturalnemu, kształtowanie potrzeb i kompetencji do rozwiązywania problemów zdrowotnych, a także zwiększanie potencjału zdrowia.

Jednym z problemów społecznych, który również wpływa na potencjał zdrowotny mieszkańców są uzależnienia. Ich skala odnotowywana w statystykach różnych instytucji nie odzwierciedla ich skali, ponieważ są one zwykle trudne do wykrycia i zdiagnozowania, a często mają nieuświadomiony charakter bądź nie są ujawniane przez osoby nimi dotknięte ze względu chociażby na poczucie wstydu czy brak wiary w możliwość uzyskania skutecznej pomocy. Zarówno uzależnienia od alkoholu i innych substancji psychoaktywnych, jak i uzależnienia behawioralne np. od internetu, komputera czy hazardu, są niebezpieczne ze względu na ich wpływ na zdrowie fizyczne, a także na funkcjonowanie psychiczne, fizyczne i społeczne osób oraz rodzin. Niejednokrotnie prowadzą nie tylko do utraty zdrowia, ale także do wykluczenia społecznego, przestępczości oraz problemów i dysfunkcji w rodzinie. Mieszkańcy gminy zauważają problem uzależnień w swoim otoczeniu i postrzegają go jako zagrożenie bezpieczeństwa w ich społeczności lokalnej.



Szczególnym wsparciem należy obejmować rodziny z dziećmi, w tym wielodzietne, niepełne, borykające się z trudnościami codziennego życia i dysfunkcjami, takimi jak przemoc czy uzależnienia. Program „Rodzina 500 plus” przyczynił się do zmniejszenia skali ich ubóstwa, jednak trzeba wspierać je w innych obszarach, w tym przede wszystkim kompetencji opiekuńczo-wychowawczych, prawidłowych wzorców i relacji w rodzinie, rozwoju dzieci i młodzieży, aktywności i integracji społecznej rodzin czy przezwycięzania trudności życiowych. Ważne jest, aby dążyć do rozwiązań, które nie uzależniają wsparcia od dochodu rodziny, natomiast sprzyjają skorzystania z niego rodzinom, które przekraczają tzw. próg dochodowy, co nie oznacza, że nie doświadczają żadnych trudności i problemów.

Rozwiązanie problemów społecznych stanowi wieloaspektowy i trudny proces. Wymaga z jednej strony podejścia zindywidualizowanego do każdego mieszkańca i każdej rodziny, a z drugiej oddziaływania na społeczność lokalne w kierunku większej dbałości o własnych członków i wspólnego rozwiązywania problemów. Należy przy tym dbać o zwiększanie dostępności usług społecznych w gminie, zarówno poprzez rozwój instytucjonalny oraz zwiększanie liczby specjalistów, jak i poprzez porozumienia i współdziałanie z partnerami zewnętrznymi, w szczególności z innymi samorządami. Dostępność usług społecznych może być zwiększona także poprzez aktywność organizacji obywatelskich, dlatego ważne jest kreowanie warunków do ich rozwoju, a także angażowania się obywateli oraz tworzonych przez nie organizacji w kształtowanie polityk publicznych, we współdecydowanie w sprawach lokalnych, a także sprawna wymiana informacji pomiędzy władzą i mieszkańcami.

Prognozując kształtowanie się procesów społecznych w gminie, trzeba założyć, że bez podjęcia odpowiednich działań, w najbliższych latach będzie miało miejsce dalsze starzenie się społeczeństwa, zmniejszanie liczby ludności, a także wzrost skali problemów społecznych. Coraz większego znaczenia nabierają również zmiany klimatyczne, susze czy zanieczyszczenie środowiska, które z jednej strony wpływają na potencjał zdrowotny społeczeństwa, a z drugiej na sytuację ekonomiczną i zawodową mieszkańców. Istotny wpływ na sytuację społeczną ma też epidemia COVID-19 w Polsce, która w pierwszym kwartale 2020 roku przyniosła izolację społeczną na niespotykaną dotąd, w społeczeństwie polskim, skalę, zamknięcie granic oraz zamrożenie gospodarki. Część jej efektów jest widoczna już teraz w postaci utraty pracy i pogorszenia się statusu materialnego rodzin, ale niektóre efekty mogą pojawić się w najbliższych miesiącach lub latach. Trudno w tym momencie prognozować jak izolacja społeczna wpłynie na rodziny, w tym szczególnie te doświadczające trudności. Aczkolwiek należy mieć na uwadze, że może przynieść w niedalekiej perspektywie zwiększenie liczby rozwodów i rozstań, a także konfliktów w środowiskach domowych i nasilenia zjawisk związanych z przemocą oraz uzależnieniami. Będzie to wymagało wzmożonej czujności służb społecznych i udzielania wsparcia osobom i rodzinom doświadczającym kryzysów w związku z zaistniałą sytuacją.

Efektywne rozwiązywanie problemów społecznych może wymagać podejmowania działań zapobiegawczych, służących wczesnemu wykrywaniu symptomów dysfunkcji; edukacji i informowaniu społeczeństwa w zakresie m.in. zagrożeń społecznych i możliwości ich zapobiegania i likwidowania, a także pobudzaniu aktywności społecznej i zawodowej mieszkańców. Działania te powinny iść w parze ze zrównoważonym rozwojem gminy, uwzględniającym, obok kierunków gospodarczych nastawionych na wzrost liczby miejsc pracy oraz atrakcyjność turystyczną i inwestycyjną, również kierunki wspierające budowę społeczeństwa obywatelskiego – aktywnego i świadomego. Jeżeli te warunki będą spełnione,

to w najbliższych latach w zakresie objętym strategią można prognozować, że cele rozwoju społecznego gminy zostaną zrealizowane, tzn.

- mieszkańcy będą żyli w warunkach, które będą sprzyjać wypełnianiu przez nich właściwie i efektywnie ról w różnych sferach życia;
- rodziny zostaną wzmocnione w codziennym funkcjonowaniu, w szczególności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych;
- poprawią się warunki funkcjonowania i jakość życia osób starszych, niepełnosprawnych i chorujących;
- mieszkańcy będą potrafili zapobiegać problemowi uzależnień i będą wspierani w ich skutecznym rozwiązywaniu;
- zintegrowana społeczność lokalna będzie aktywnie działać na rzecz dobra wspólnego;
- mieszkańcy będą mieć poczucie wpływu na sprawy publiczne;
- gmina będzie otwarta na zmiany, innowacyjne metody pracy z ludźmi i dialog społeczny.

Powyższe zmiany przyczynią się do poprawy jakości funkcjonowania mieszkańców gminy w środowisku rodzinnym, społecznym i zawodowym.

## 5. Uwarunkowania prawne i programowe wdrażania Strategii

Podstawą ustroju Polski jest ustawa zasadnicza, czyli Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. W preambule Konstytucji zostały określone fundamentalne wartości, które decydują o harmonijnym funkcjonowaniu bytu państwowego: poszanowanie wolności i sprawiedliwości, współdziałanie władz, dialog społeczny oraz zasada pomocniczości (subsydiarności) umacniająca uprawnienia obywateli i ich wspólnot. Ponadto rozdział pierwszy Konstytucji RP wprowadza szereg zasad ustrojowych, wśród których należy wskazać w szczególności „demokratyczne państwo prawne, urzeczywistniające zasady sprawiedliwości społecznej” (art. 2 i 7 Konstytucji).

Natomiast kluczowym aktem prawnym o znaczeniu ustrojowym dla samorządu gminy jest *Ustawa z dnia 8 czerwca 1990 r. o samorządzie gminnym* (t.j. Dz. U. 2020 poz. 713). W oparciu o nią gminy działają po to, aby zaspokajać zbiorowe potrzeby zamieszkującej ich teren ludności. Posiadają kompetencje do realizacji zadań publicznych o charakterze lokalnym, natomiast do ich zadań należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty m.in. w zakresie ochrony zdrowia, pomocy społecznej, wspierania rodziny, edukacji publicznej, gminnego budownictwa mieszkaniowego, polityki prorodzinnej, bezpieczeństwa publicznego i kultury.

Opracowanie i realizacja strategii rozwiązywania problemów społecznych stanowi, w świetle art. 17 ust. 1 pkt 1 *Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej* (t.j. Dz. U. 2019 poz. 1507), zadanie własne gminy o charakterze obowiązkowym. W jego ramach należy szczególnie uwzględnić programy pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz inne, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka. Ustawa precyzuje ponadto, w art. 16b pkt 2, elementy, które musi zawierać strategia. Są to:

- 1) diagnoza sytuacji społecznej,
- 2) prognoza zmian w okresie objętym strategią,
- 3) określenie celów strategicznych projektowanych zmian, kierunków niezbędnych działań, sposobu realizacji strategii i jej ram finansowych, a także wskaźników realizacji działań.

Obszar lokalnej polityki społecznej kształtują również inne akty normatywne w randze ustawy, wśród których należy wymienić następujące:

- *Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym* (t.j. Dz. U. 2020 poz. 713);
- *Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* (t.j. Dz. U. 2020 poz. 821);
- *Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie* (Dz. U. 2020 poz. 218);
- *Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi* (t.j. Dz.U. 2019 poz. 2277);
- *Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii* (t.j. Dz. U. 2019 poz. 852);
- *Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego* (t.j. Dz. U. 2020 poz. 685);
- *Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie* (t.j. Dz. U. 2020 poz. 1057);

- *Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (t.j. Dz. U. 2020 poz. 176);*
- *Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych (t.j. Dz. U. 2018 poz. 1205);*
- *Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (t.j. Dz. U. 2019 poz. 1482);*
- *Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (t.j. Dz. U. 2020 poz. 426);*
- *Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (t.j. Dz. U. 2020 poz. 111);*
- *Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych (t.j. Dz. U. 2019 poz. 2133);*
- *Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (t.j. Dz. U. 2020 poz. 808);*
- *Ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowaniu dzieci (t.j. Dz. U. 2019 poz. 2407).*
- *Ustawa z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem” (t.j. Dz. U. 2019 poz. 473).*
- *Ustawa z dnia 4 kwietnia 2014 r. o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów (t.j. Dz. U. 2020 poz. 1297).*
- *Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (t.j. Dz. U. 2019 poz. 1373).*
- *Ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (t.j. Dz. U. 2020 poz. 266).*
- *Ustawa z dnia 5 grudnia 2014 r. o Karcie Dużej Rodziny (t.j. Dz. U. 2019 poz. 1390).*

Uwarunkowania programowe lokalnej polityki społecznej znajdują swoje źródła w dokumentach strategicznych różnych szczebli: międzynarodowego, europejskiego, krajowego, regionalnego oraz lokalnego. W dniu 25 września 2015 roku Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych przyjęło Agendę na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030, stanowiącą plan transformacji w dziedzinach o kluczowym znaczeniu dla ludzkości, tj.: ludzie, planeta, dobrobyt, pokój i partnerstwo. Ma ona na celu wyeliminowanie ubóstwa i głodu, ochronę planety przed degradacją oraz podejmowanie pilnych działań w zakresie zmian klimatu; zapewnienie wszystkim ludziom możliwości korzystania z dobrodziejstw dostatniego i satysfakcjonującego życia oraz to, aby postęp gospodarczy, społeczny i technologiczny przebiegał w zgodzie z naturą; wspieranie pokojowego, sprawiedliwego i inkluzywnego społeczeństwa, wolnego od lęku i przemocy oraz mobilizowanie środków do wdrożenia Agendy 2030 przy udziale wszystkich krajów, interesariuszy i obywateli. W ramach Agendy określono 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju. Z punktu widzenia polityki społecznej istotne są cele odnoszące się do eliminacji ubóstwa i głodu, zapewnienia wszystkim ludziom zdrowego życia oraz edukację wysokiej jakości, osiągnięcia równości płci, uczynienia miast i osiedli ludzkich bezpiecznymi i stabilnymi, a także budowy na wszystkich szczeblach skutecznych i odpowiedzialnych instytucji, sprzyjających włączeniu społecznemu.

Wiodącą siłą, która doprowadziła do przyjęcia Agendy 2030 była Unia Europejska. Obecnie na jej szczeblu trwa debata nad strategią działań w kierunku zrównoważonej Europy. Europa

2030 będzie stanowić odpowiedź na pilne wyzwania stanowiące zagrożenie dla społeczeństwa, dobrobytu gospodarczego i środowiska naturalnego. Nowa forma trwałego rozwoju gospodarczego ma opierać się na gospodarce obiegu zamkniętego, zrównoważonej produkcji żywności „od pola do stołu”, stosowaniu odnawialnych źródeł energii oraz zagwarantowaniu przemiany sprawiedliwej ze społecznego punktu widzenia – priorytetem muszą pozostać inwestycje społeczne w obszarach edukacji, opieki zdrowotnej i długoterminowej, włączenia społecznego, praw mniejszości, równouprawnienia płci i rozwoju obszarów wiejskich.

Na szczeblu krajowym istotne znaczenie ma *Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności*. Główny cel tego dokumentu stanowi poprawa jakości życia Polaków. Jego osiągnięcie będzie możliwe dzięki podjęciu działań w trzech obszarach: konkurencyjności i innowacyjności; równoważenia potencjału rozwojowego regionów Polski oraz efektywności i sprawności państwa. W 2017 roku Rada Ministrów przyjęła także *Strategię na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)* stanowiącą aktualizację *Strategii Rozwoju Kraju 2020*. Strategia określa podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, regionalnym oraz przestrzennym, przedstawiając nowy model rozwoju, tj. rozwój odpowiedzialny oraz społecznie i terytorialnie zrównoważony. Główny cel Strategii stanowi „Tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym”. Jest on realizowany poprzez cele szczegółowe, takie jak:

- I. Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną (obszary: Reindustrializacja, Rozwój innowacyjnych firm, Małe i średnie przedsiębiorstwa, Kapitał dla rozwoju, Ekspansja zagraniczna);
- II. Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony (obszary: Spójność społeczna, Rozwój zrównoważony terytorialnie);
- III. Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu (obszary: Prawo w służbie obywatelom i gospodarce, Instytucje prorozwojowe i strategiczne zarządzanie rozwojem, E-państwo, Finanse publiczne, Efektywność wykorzystania środków UE).

Istotnym dokumentem jest również *Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku. Ekonomia Solidarności Społecznej (KPRES)*, którego cel główny brzmi „Do roku 2023 podmioty ekonomii społecznej i solidarnej będą ważnym elementem aktywizacji i integracji społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz dostarczycielami usług użyteczności publicznej i realizatorami zadań z zakresu rozwoju lokalnego”. Będzie on realizowany poprzez cele szczegółowe:

- 1) Wspieranie trwałego partnerstwa podmiotów ekonomii społecznej i solidarnej z samorządem terytorialnym w realizacji usług społecznych użyteczności publicznej oraz zadań publicznych w zakresie rozwoju lokalnego.
- 2) Zwiększenie liczby wysokiej jakości miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.
- 3) Zwiększenie konkurencyjności podmiotów ekonomii społecznej i solidarnej na rynku.
- 4) Upowszechnienie pozytywnych postaw wobec ekonomii społecznej i solidarnej.

W świetle KPRES uwolnienie potencjału sektora ekonomii społecznej i solidarnej wymaga podjęcia skoordynowanych działań, dzięki którym rozwijać się będą cechy podmiotów działających w sektorze, takie jak zdolność do aktywizacji i reintegracji traktowanych

podmiotowo osób zagrożonych wykluczeniem społecznym; koncentracja na potrzebach społeczności lokalnych oraz bazowanie na ich zasobach; działania na rzecz dobra wspólnego przez m.in. realizację zadań publicznych w zakresie rozwoju lokalnego; a także samodzielność, samopomoc i samowystarczalność. Aspekty te są ważne i w związku z tym niejednokrotnie przywoływane również w strategii rozwiązywania problemów społecznych.

W dniu 18 lutego 2020 r. Sejmik Województwa Warmińsko-Mazurskiego przyjął do realizacji *Strategię rozwoju społeczno-gospodarczego Warmińsko-Mazurskie 2030*. Jej główny cel stanowi spójność ekonomiczna, społeczna i przestrzenna Warmii i Mazur z regionami Europy, natomiast cele strategiczne to kompetencje przyszłości, inteligentna produktywność, kreatywna aktywność i mocne fundamenty. Wskazywane w niej kierunki działań ściśle wiążące się z polityką społeczną przewidują m.in.

- wspieranie rozwoju inicjatyw służących włączaniu społecznemu, budowaniu więzi społecznych w regionie, w tym międzypokoleniowych (szczególnie angażujące osoby starsze, młodzież, osoby z niepełnosprawnościami, mniejszości narodowe, rodziny nieaktywne mieszkające w małych społecznościach lokalnych);
- rozwój „banków inicjatyw” oraz platform wymiany dobrych praktyk wspierających integrację społeczną;
- wspieranie rozwoju infrastruktury sprzyjającej aktywizacji społecznej i pracy z rodziną, a także infrastruktury kultury, sportowej, rekreacyjnej, edukacyjnej (ośrodki wychowania przedszkolnego, szkoły, obszary edukacji ekologicznej) oraz zapewniającej opiekę nad dziećmi do lat 3;
- realizację zintegrowanych programów aktywizacji i integracji (w tym bezrobotnych, bezdomnych i osób z niepełnosprawnościami, dzieci i młodzieży ze środowisk najuboższych zagrożonych dziedziczeniem ubóstwa, osób starszych, mniejszości narodowych);
- profilaktykę zdrowotną, realizację programów zdrowotnych oraz promocję zdrowego stylu życia.

W województwie warmińsko-mazurskim rok 2020 stanowi końcowy rok obowiązywania kluczowych dokumentów, określających cele i zadania samorządów, instytucji pomocy społecznej, służb zatrudnienia oraz podmiotów niepublicznych w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu. Z tego względu, niecelowe byłoby omawianie wojewódzkiej strategii polityki społecznej czy programów w zakresie wyrównywania szans i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych, rozwoju ekonomii społecznej i przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Do 2022 roku obowiązuje natomiast *Program Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2018-2022*.

Strategia rozwiązywania problemów społecznych powinna uwzględniać założenia głównych dokumentów strategicznych powiatu i gminy w zakresie polityki społecznej. Cel główny *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Nidzickim na lata 2016-2025*, tj. „Poprawa funkcjonowania mieszkańców Powiatu Nidzickiego w sferze rodzinnej, społecznej i zawodowej” realizowany jest poprzez pięć celów strategicznych, tj.:

- 1) Wzmocnienie zdolności mieszkańców do podejmowania pracy najemnej lub pracy na własny rachunek, w szczególności w sektorze ekonomii społecznej;
- 2) Zwiększenie szans dzieci i młodzieży na wszechstronny rozwój oraz przyszłą samodzielność życiową;

- 3) Poprawa stanu bezpieczeństwa publicznego oraz zdrowia fizycznego i psychicznego ludności;
- 4) Poprawa jakości życia osób starszych i niepełnosprawnych w środowisku lokalnym;
- 5) Zwiększenie dostępności oraz jakości usług pomocy i wsparcia w powiecie.

Kluczowym dokumentem strategicznym gminy jest strategia rozwoju, jednak z uwagi na to, że opracowywana była na przełomie 1999 i 2000 roku, jej założenia nie były w sposób bezpośredni wykorzystywane do opracowania niniejszego dokumentu.

## 6. Cele i kierunki działań

Część wdrożeniowa *Strategii rozwiązywania problemów społecznych w Gminie Janowiec Kościelny na lata 2021-2027* została opracowana w podziale na priorytety, w ramach których określono cele strategiczne. Każdy z nich dotyczy innego wycinka rzeczywistości społecznej, w którym funkcjonują osoby, rodziny i lokalna społeczność, jednakże są one ze sobą ściśle powiązane i służą realizacji wizji i misji rozwoju społecznego gminy. W związku z tym, wszystkie należy rozpatrywać łącznie, uwzględniając to, że wdrożenie założeń jednego z nich będzie miało istotny wpływ na powodzenie pozostałych.

Należy również pamiętać, że działania zaproponowane w ramach poszczególnych priorytetów nie wyczerpują dostępnych możliwości i nie stanowią katalogu zamkniętego. Oznacza to, że jeżeli w toku realizacji Strategii pojawią się inne pomysły bądź zmienią się uwarunkowania (np. prawne, organizacyjne), powinny one zostać wzięte pod uwagę jako nowe opcje i możliwości realizacji celów.

Cel główny Strategii brzmi:

**Poprawa jakości funkcjonowania  
mieszkańców Gminy Janowiec Kościelny  
w środowisku rodzinnym, społecznym i zawodowym.**

### **Priorytet 1. Samodzielni, zaradni i aktywni mieszkańcy**

Działania w ramach niniejszego priorytetu ukierunkowane są na kompetencje mieszkańców gminy w różnych sferach życia, stanowiące połączenie wiedzy, umiejętności i postaw uznawanych za konieczne dla samorealizacji i osobistego rozwoju, aktywnego uczestnictwa w życiu społecznych, partycypacji obywatelskiej oraz podjęcia i utrzymania zatrudnienia. Ujęto w nim również działania służące zaspokojeniu podstawowych potrzeb bytowych mieszkańców.

**Cel strategiczny 1. Kreowanie warunków służących prawidłowemu i efektywnemu wypełnianiu ról rodzinnych, społecznych i zawodowych.**

**Okres realizacji: 2021-2027**

**Kierunki działań:**

- 1) Działania edukacyjne (np. szkolenia, warsztaty), służące rozwijaniu kapitału życiowego mieszkańców, m.in. w zakresie skutecznego działania, automotywacji, kreatywnego rozwiązywania problemów.
- 2) Wspieranie mieszkańców gminy w zakresie nabywania umiejętności prawidłowego prowadzenia gospodarstwa domowego, a także rozwiązywania problemów socjalno-bytowych i finansowych, realizowane w szczególności poprzez pracę socjalną.



- 3) Realizacja oraz współpraca w zakresie programów i projektów aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych, poszukujących pracy i nieaktywnych zawodowo, w szczególności z grup defaworyzowanych.
- 4) Wspieranie rozwoju różnych form mieszkalnictwa chronionego (np. mieszkania treningowe, rówieśnicze, terapeutyczne) i budownictwa społecznego.
- 5) Udzielanie wsparcia finansowego oraz świadczeń w naturze rodzinom i osobom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej oraz dotkniętym zdarzeniami losowymi, klęskami żywiołowymi lub ekologicznymi.
- 6) Organizowanie zbiorów żywności, odzieży i innych podstawowych dóbr z przeznaczeniem dla najbardziej potrzebujących osób i rodzin.
- 7) Realizacja działań wspierających powrót do naturalnego życia społecznego osób z niego wyizolowanych, zwłaszcza osób doświadczających trudności w przystosowaniu się po długotrwałym pobycie w zakładzie karnym oraz osób bezdomnych, w tym także poprzez kontrakty socjalne.

#### **Wskaźniki realizacji działań:**

- Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu ubóstwa, bezrobocia, bezdomności, trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego, klęski żywiołowej; liczba rodzin; liczba osób w rodzinach.
- Liczba bezrobotnych z terenu gminy, z uwzględnieniem liczby kobiet, długotrwale bezrobotnych, bezrobotnych do 30 roku życia i powyżej 50 lat.
- Liczba bezrobotnych z terenu gminy, którzy wzięli udział w różnych formach aktywizacji zawodowej.
- Liczba osób/rodzin/osób w rodzinach otrzymujących świadczenia z pomocy społecznej.
- Liczba mieszkań chronionych w gminie.
- Liczba mieszkań komunalnych oraz mieszkań (lokali) socjalnych w zasobie gminy.

#### **Priorytet 2. Przyjazne środowisko rodzinne**

W ramach niniejszego priorytetu szczególna uwaga została poświęcona rodzinom, jako podstawowym i naturalnym grupom społecznym, które w dużej mierze warunkują stopień zaspokojenia potrzeb swoich członków, w szczególności dzieci. Działania ukierunkowane są na szeroko rozumiane wsparcie rodzin, służące zwiększaniu kompetencji rodziców i opiekunów w zakresie opieki i wychowania, umożliwieniu jak największego dostępu do usług wsparcia dla rodzin doświadczających trudności, w tym doświadczających przemocy, a także zapewnienia warunków wszechstronnego rozwoju dzieci i młodzieży.

**Cel strategiczny 2. Wzmocnienie samodzielności i aktywności rodzin w wypełnianiu ich funkcji, w szczególności opiekuńczo-wychowawczych**

**Okres realizacji: 2021-2027**

**Kierunki działań:**

- 1) Działania edukacyjne dla rodziców i opiekunów, dotyczące w szczególności rozwiązywania problemów opiekuńczo-wychowawczych, świadomego rodzicielstwa, rozpoznawania i wyrażania uczuć, umiejętnego stosowania nagród i kar.
- 2) Włączanie się w lokalne, regionalne i krajowe kampanie społeczne oraz akcje dotyczące tematyki funkcjonowania rodzin, w tym przemocy.
- 3) Promocja i realizacja programów edukacyjnych i profilaktycznych w zakresie dbania o zdrowie dziecka, w tym m.in. badań profilaktycznych, szczepień ochronnych, odżywiania, profilaktyki stomatologicznej, zapobiegania wadom postawy.
- 4) Zapewnienie wsparcia rodzinom doświadczającym trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych w postaci m.in. pracy socjalnej, asystentury rodzinnej, wolontariatuszy, organizacji grup samopomocowych.
- 5) Zapewnienie poradnictwa specjalistycznego, w szczególności psychologicznego, prawnego i rodzinnego, dla osób i rodzin, które doświadczają przemocy lub wykazują potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych bądź znajdują się w sytuacji trudnej.
- 6) Organizacja zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych w formach atrakcyjnych dla dzieci i młodzieży, służących doskonaleniu wiedzy i umiejętności, rozwijających pasje i zainteresowania oraz uczących kreatywnego spędzania czasu.

#### **Wskaźniki realizacji działań:**

- Liczba mieszkańców korzystających z pomocy społecznej z tytułu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, potrzeby ochrony macierzyństwa, wielodzietności oraz przemocy w rodzinie; liczba rodzin; liczba osób w rodzinach.
- Liczba zorganizowanych form edukacji rodziców i opiekunów.
- Liczba rodzin i osób w rodzinach objętych pracą socjalną.
- Liczba rodzin i osób w rodzinach objętych pracą asystenta rodziny.
- Liczba rodzin i osób korzystających z poradnictwa specjalistycznego.
- Liczba uczniów uczęszczających na zajęcia pozalekcyjne.

### **Priorytet 3. Zintegrowane osoby starsze, niepełnosprawne i chorujące**

Działania w ramach niniejszego priorytetu stanowią odpowiedź na wyzwania lokalnej polityki społecznej w zakresie starzenia się społeczeństwa oraz znaczenia problemów zdrowotnych i niepełnosprawności dla funkcjonowania osób i rodzin. Starość rozumiana jest tu szeroko, nie tylko poprzez pryzmat ograniczenia sprawności czy zdrowia, ale również jako czas aktywności edukacyjnej, rekreacyjnej i fizycznej, rozwoju pasji i zainteresowań oraz integracji społecznej. Osoby niepełnosprawne i chorujące także mogą być aktywnymi członkami lokalnej społeczności, niejednokrotnie wystarczy zapewnić ku temu warunki. W związku z tym zaplanowane działania mają służyć zwiększeniu aktywności osób starszych, niepełnosprawnych i chorujących w różnych sferach życia oraz integracji ze środowiskiem, wpływać na zmniejszenie poczucia izolacji i marginalizacji społecznej, a także zapewnieniu usług wsparcia dla osób, które będą ich potrzebować z racji wieku, niepełnosprawności bądź choroby.

### **Cel strategiczny 3. Poprawa jakości życia osób starszych, niepełnosprawnych oraz chorujących**

**Okres realizacji: 2021-2027**

#### **Kierunki działań:**

- Działania służące wszechstronnej aktywności osób starszych i niepełnosprawnych, w tym m.in. zajęcia ruchowe, warsztaty, prelekcje, spotkania ze specjalistami.
- Realizacja programów edukacyjnych, kampanii oraz akcji informacyjnych, dotyczących potrzeb i problemów osób starszych, niepełnosprawnych i chorujących, służących przełamywaniu stereotypów społecznych oraz integracji tych grup z lokalnym środowiskiem.
- Realizacja działań ukierunkowanych na integrację międzypokoleniową oraz aktywność społeczną osób starszych i niepełnosprawnych, w szczególności poprzez włączanie w inicjatywy wolontarystyczne i spotkania międzypokoleniowe.
- Środowiskowe formy pomocy osobom starszym, niepełnosprawnym i chorującym oraz ich rodzinom, takich jak np. usługi opiekuńcze, usługi asystenckie, opieka wytchnieniowa.
- Tworzenie placówek wsparcia dla osób starszych i niepełnosprawnych.
- Działania na rzecz zapewnienia i zwiększania dostępności architektonicznej, cyfrowej i komunikacyjnej gminnych instytucji publicznych dla osób ze szczególnymi potrzebami, w tym osób z niepełnosprawnością ruchową, niewidomych, słabowidzących, głuchych, głuchoniemych i innych.

#### **Wskaźniki realizacji działań:**

- Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności oraz długotrwałej lub ciężkiej choroby; liczba rodzin, liczba osób w rodzinach.
- Liczba zorganizowanych form aktywności osób starszych, niepełnosprawnych, chorujących; liczba uczestników.
- Liczba zrealizowanych działań edukacyjnych, kampanii i akcji informacyjnych.
- Liczba osób korzystających ze środowiskowych form pomocy, w tym usług opiekuńczych (również specjalistycznych).
- Liczba funkcjonujących placówek wsparcia osób starszych i niepełnosprawnych.

### **Priorytet 4. Społeczność lokalna wolna od uzależnień**

Problem uzależnień jest niezwykle trudny do zdiagnozowania oraz rozwiązania, często nieuświadomiony bądź ukrywany w środowisku rodzinnym przez lata, rozwija się i wpływa destrukcyjnie na funkcjonowanie nie tylko osoby uzależnionej, ale także najbliższych jej osób. Coraz częściej dotyczy młodych osób, dla których spożywanie alkoholu, palenie papierosów czy zażywanie narkotyków stanowi wymiar dorosłości, ucieczkę od codziennych problemów, a nierzadko próbę zaimponowania rówieśnikom. Działania w ramach niniejszego priorytetu będą służyć zwiększeniu świadomości społecznej w zakresie uzależnień, w szczególności wśród młodzieży, oraz zapewnieniu dostępu do specjalistycznego wsparcia.

**Cel strategiczny 4. Wzmocnienie mieszkańców w zapobieganiu problemom związanych z uzależnieniami oraz w skutecznym ich rozwiązywaniu.**

**Okres realizacji: 2021-2027**

**Kierunki działań:**

- 1) Inicjowanie i realizacja akcji, kampanii społecznych oraz innych działań o charakterze edukacyjnym i informacyjnym, służących podnoszeniu wiedzy oraz kształtowaniu odpowiednich postaw społecznych w zakresie uzależnień i zdrowego stylu życia.
- 2) Realizacja programów profilaktyczno-edukacyjnych skierowanych do dzieci, młodzieży oraz osób dorosłych, dotyczących uzależnień od substancji psychoaktywnych i uzależnień behawioralnych.
- 3) Rozwój poradnictwa specjalistycznego, wsparcia socjalnego oraz pracy terapeutycznej z dziećmi, osobami dorosłymi i całymi rodzinami doświadczającymi uzależnień.
- 4) Upowszechnianie informacji na temat możliwości uzyskania pomocy przez osoby uzależnione i ich rodziny, a także przez sprawców i ofiary przemocy w rodzinie, za pośrednictwem np. mediów, materiałów drukowanych.

**Wskaźniki realizacji działań:**

- Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu alkoholizmu i narkomanii; liczba rodzin; liczba osób w rodzinach.
- Liczba zrealizowanych działań edukacyjnych i profilaktycznych, służących wzrostowi wiedzy i świadomości społecznej.
- Liczba osób nietrzeźwych odnotowanych podczas interwencji domowych Policji.

## **Priorytet 5. Wspólnota oparta na współpracy i odpowiedzialności**

Aktywność i integracja społeczności lokalnej jest jednym z czynników sprzyjającym dobremu funkcjonowaniu mieszkańców. Może być ona źródłem wsparcia w trudnych sytuacjach, tworzyć warunki rozwoju osobistego, służyć wzmacnianiu kompetencji społecznych (zwłaszcza w obszarze komunikacji i współpracy) oraz partycypacji obywatelskiej. Mając to na uwadze, w ramach niniejszego priorytetu ujęto działania ukierunkowane na zwiększenie potencjału mieszkańców gminy – jako członków lokalnej wspólnoty – w działaniach służących dobru wspólnemu, wsparcie oddolnej aktywności na rzecz rozwiązywania problemów społecznych oraz zwiększenie partycypacji mieszkańców w sprawach publicznych.

**Cel strategiczny 5. Wzmocnienie aktywności i integracji lokalnej społeczności na rzecz dobra wspólnego.**

**Okres realizacji: 2021-2027**

**Kierunki działań:**

- 1) Współpraca merytoryczna i finansowa z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami, służąca poprawie dostępności usług społecznych oraz zaangażowaniu obywateli w rozwój lokalny.
- 2) Wsparcie liderów w aktywnym i świadomym działaniu w społecznościach lokalnych, poprzez m.in. doradztwo, szkolenia, wizyty studyjne, służące rozwojowi ich kompetencji.

- 3) Prowadzenie konsultacji społecznych z mieszkańcami, w tym poprzez badania ankietowe i spotkania otwarte, przy podejmowaniu przez władze gminy decyzji ważnych dla społeczności.
- 4) Działania na rzecz organizowania społeczności lokalnej poprzez środowiskową pracę socjalną, animację społeczną, wspieranie grup nieformalnych i zorganizowanych form aktywności mieszkańców.
- 5) Animowanie i włączanie mieszkańców do debaty oraz realizacji inicjatyw w zakresie adaptacji do zmian klimatu, gospodarki obiegu zamkniętego, profilaktyki zdrowotnej i in.

**Wskaźniki realizacji działań:**

- Liczba organizacji pozarządowych, które otrzymały dotacje na realizację zadań publicznych.
- Wartość dotacji przekazanych organizacjom pozarządowym na realizację zadań publicznych
- Liczba zorganizowanych działań edukacyjnych dla lokalnych liderów; liczba uczestników.
- Liczba konsultacji społecznych przeprowadzonych z mieszkańcami; liczba mieszkańców, którzy wzięli udział w konsultacjach.

## 7. Sposób realizacji Strategii

Efektywna realizacja działań określonych w ramach poszczególnych priorytetów Strategii, wymaga stałego wzmacniania i zwiększania skuteczności lokalnego systemu wsparcia. Równolegle powinny być podejmowane dążenia na rzecz:

- ✓ stałego zwiększania kompetencji pracowników i osób zaangażowanych w realizację Strategii, poprzez systematyczny udział w szkoleniach, kursach, warsztatach, seminariach, konferencjach, wizytach studyjnych i innych formach edukacji;
- ✓ wspierania kadry specjalistów zajmujących się m.in. uzależnieniami, przemocą w rodzinie oraz interwencją kryzysową w postaci superwizji i pomocy psychologicznej;
- ✓ wzmocnienia współpracy i komunikacji międzyinstytucjonalnej w obszarach objętych Strategią, służącej szybkiej diagnozie oraz przeciwdziałania dysfunkcjom społecznym, a także zmniejszaniu skali ich występowania;
- ✓ ukierunkowania na innowacyjne rozwiązania w zakresie objętym Strategią, służące większej otwartości i elastyczności działania, a także zwiększeniu skuteczności oddziaływań;
- ✓ umiejętności zarządzania w sytuacjach kryzysowych, w szczególności rozpoznawania i diagnozowania sytuacji, podjęcia skutecznych działań zaradczych oraz przewidywania skutków i przeciwdziałaniu im;
- ✓ rozwoju współpracy gminy z organizacjami pozarządowymi poprzez m.in. włączanie ich przedstawicieli do zespołów opiniotawczych, doradczych i konsultacyjnych, zlecanie realizacji zadań publicznych, umożliwianie szerszego udziału w kreowaniu polityk publicznych itd.

Powyższe działania dotyczą każdego z przyjętych obszarów priorytetowych. Powinny stanowić wytyczną współpracy pomiędzy instytucjami gminy oraz innymi podmiotami działającymi na rzecz jej mieszkańców.

## 8. Ramy organizacyjne Strategii

W świetle ustawy o pomocy społecznej, do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy nie tylko opracowanie strategii rozwiązywania problemów społecznych, ale również jej późniejsza realizacja. Należy tu wskazać, że znaczna część kierunków działań zaplanowanych w Strategii mieści się w zadaniach jednostek organizacyjnych Gminy Janowiec Kościelny oraz Powiatu Nidzickiego, jednak istotną rolę mogą też odgrywać organizacje pozarządowe i inne podmioty, zaangażowane w działania na rzecz lokalnej społeczności. Zasadniczą rolę w zakresie planowania oraz podejmowania decyzji strategicznych będą odgrywały władze Gminy Janowiec Kościelny, tj. Wójt oraz Rada Gminy, natomiast instytucją koordynującą działania związane z wdrażaniem Strategii będzie Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Janowcu Kościelnym.

Szczególnym zadaniem koordynatora Strategii będzie monitoring jej realizacji, określający w sposób zorganizowany i systematyczny stopień realizacji jej wskaźników. Monitoringowi będą podlegały dwa rodzaje wskaźników. W pierwszej kolejności należy przeanalizować wskaźniki kontekstowe, pokazujące ogólną sytuację społeczno-ekonomiczną gminy w okresie podlegającym monitoringowi. Proponowane wskaźniki zostały zawarte w poniższej tabeli.

### OGÓLNA SYTUACJA SPOŁECZNO-EKONOMICZNA GMINY JANOWIEC KOŚCIELNY

Lp.	Wskaźnik kontekstowe	Źródło danych
1)	Liczba ludności gminy wg faktycznego miejsca zamieszkania.	GUS
2)	Odsetek mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w ogólnej ludności (w %).	GUS
3)	Liczba bezrobotnych zarejestrowanych, w podziale na płeć.	GUS
4)	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym.	GUS
5)	Liczba podmiotów gospodarki narodowej na terenie gminy.	GUS
6)	Struktura podmiotów gospodarki narodowej według klas wielkości.	GUS
7)	Liczba mieszkańców korzystających z pomocy społecznej, w tym długotrwale: liczba osób, którym przyznano świadczenie; liczba rodzin; liczba osób w rodzinach – w podziale na powody udzielania pomocy.	GOPS
8)	Odsetek osób korzystających z pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców (w %).	GUS, GOPS

Stopień realizacji poszczególnych działań w ramach Strategii będą obrazować wskaźniki działań określono w ramach każdego z priorytetów. Katalog wskaźników ma jednak charakter otwarty. Jeżeli w procesie jej monitorowania zostanie zidentyfikowana potrzeba rozszerzenia zakresu lub przeformułowania wybranych wskaźników, możliwe jest wprowadzenie zmian bez konieczności aktualizacji całego dokumentu. Monitoring Strategii będzie prowadzony w okresach dwuletnich – za każde zakończone dwa lata kalendarzowe. Zebrane dane powinny być analizowane, a następnie opracowywane w formie raportów z monitoringu Strategii.

Zarządzanie realizacją Strategii powinno być systemowe, elastyczne i otwarte na zmieniające się uwarunkowania, ponieważ Strategia jest planem dostosowanym do dynamicznych czynników zewnętrznych i wewnętrznych, jednak w taki sposób, aby tam gdzie to możliwe, kształtować rzeczywistość społeczną w oparciu o wizję pożądaných zmian.

## 9. Źródła finansowania

Z uwagi na szeroki i różnorodny katalog działań planowanych do realizacji w ramach Strategii należy w głównych źródłach jej finansowania uwzględnić środki pochodzące z różnych źródeł, w tym dostępne nie tylko dla gmin, ale także innych podmiotów zaangażowanych w realizację Strategii.

Jako główne źródło finansowania należy wskazać budżet gminy. W świetle art. 7 *Ustawy o samorządzie gminnym* do zadań własnych gminy należy zaspokajanie potrzeb zbiorowych wspólnoty, przy czym zadania w poszczególnych obszarach wykonywane są przez jednostki organizacyjne i pomocnicze gminy jako ich zadania statutowe, stanowiąc jednocześnie urzeczywistnienie założeń Strategii, w takim zakresie, w jakim zostało to zaplanowane. Pewien zakres działań jest ponadto możliwy do realizacji komplementarnie lub nawet wspólnie przez Samorząd Gminy, Powiatu Nidzickiego, Województwa Warmińsko-Mazurskiego oraz inne jednostki – na podstawie zawieranych pomiędzy nimi porozumień.

Część środków na realizację zadań w zakresie lokalnej polityki społecznej będzie ponadto pochodzić z budżetu państwa. Chodzi zarówno o transfery w postaci subwencji ogólnej jak i dotacji celowych, z których część trzeba będzie pozyskać startując w konkursach. W tej kategorii mieszczą się bowiem programy rządowe oraz programy ministerstw. Należy tu jednak wskazać, że część programów zakończyła się w 2020 roku i obecnie trwają prace nad przygotowaniem założeń i warunków realizacyjnych kolejnych, które będą obowiązywać od 2021 roku. Z tego względu, w ramach finansowych Strategii można określić jedynie część programów, takich jak: Program Oślonowy „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie” oraz Program asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej. Ponadto od 2019 roku jednym ze źródeł finansowania działań na rzecz wsparcia społecznego, zawodowego i zdrowotnego osób niepełnosprawnych jest Solidarnościowy Fundusz Wsparcia Osób Niepełnosprawnych, będący państwowym funduszem celowym, którego dysponentem jest minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego. W jego ramach są realizowane programy takie jak „Usługi opiekuńcze dla osób niepełnosprawnych”, „Opieka wytchnieniowa”, „Centra opiekuńczo-mieszkalne” oraz „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej”.

Istotne źródło finansowania będą stanowić także środki z Funduszy Europejskich w perspektywie 2021-2027, dostępne na szczeblu krajowym i regionalnym, w tym szczególności w obszarze włączenia społecznego, rynku pracy czy edukacji. Uruchomienie pierwszych konkursów może nastąpić prawdopodobnie w 2022 roku, wtedy też będzie znany już ostateczny kształt regionalnego programu operacyjnego.

Z uwagi na to, że Strategia zakłada aktywny udział społeczności lokalnych i organizacji pozarządowych, a także partnerstwa służące efektywniejszej realizacji polityki społecznej, ważnym źródłem finansowania będą dotacje i granty dostępne dla trzeciego sektora. Wśród nich są programy rządowe i ministerialne, a także programy Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego, takie jak: Program Rozwoju Organizacji Obywatelskich na lata 2018-2030 PROO, Rządowy Program Wsparcia Rozwoju Organizacji Harcerskich i Skautowych ROHiS, Korpus Solidarności – Program Wspierania i Rozwoju Wolontariatu Długoterminowego na lata 2018-2030, jak również obecnie konsultowany nowy program – Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021-2030 (stanowiący jednak kontynuację bardzo popularnego wśród organizacji pozarządowych programu FIO wdrażanego od 2005 roku). Ważne są również środki prywatne pochodzące z fundacji zakładanych przez duże i dochodowe firmy, instytucje finansowe lub osoby



## RADA GMINY

JANOWIEC KOŚCIELNY

13-111 Janów Kościelny, ul. Piłsudskiego 1

prywatne; pieniądze od sponsorów, środki z 1% dla organizacji pożytku publicznego, darowizny, zbiórki publiczne i inne. Znaczenie ostatnich z wymienionych źródeł, zwłaszcza pieniędzy pochodzących od darczyńców, oraz środków pozyskiwanych przez organizacje pozarządowe w sposób „rynkowy” (czyli w ramach działalności gospodarczej i/lub odpłatnej pożytku publicznego), powinno w najbliższych latach rosnąć, aby zmniejszać zależność podmiotów non-profit od pieniędzy publicznych.

Określenie bardziej precyzyjnych ram finansowych planowanych kierunków działań nie wydaje się obecnie możliwe ani celowe, szczególnie ze względu na szeroki zakres tematyczny dokumentu, długi okres jego obowiązywania, nie domknięty jeszcze etap programowania środków unijnych na lata 2021-2027 oraz konkursowy charakter większości programów pomocowych, który z punktu widzenia podmiotów realizujących przekłada się na incydentalność wsparcia. Adekwatne do potrzeb kosztorysy będą tworzone w momencie planowania rocznego i aktualizacji budżetu Gminy (w tym planów finansowych jednostek), a także opracowywania programów i projektów uszczegóławiających założenia Strategii.

PRZEWODNICZĄCA  
RADY GMINY

*Marianna Malinowska*  
Marianna Malinowska

## UZASADNIENIE

Konieczność opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych wynika wprost z art. 17 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. Strategia pozwoli na racjonalizację lokalnej polityki społecznej. Dokument określa, wyznacza cele strategiczne i działania, których wdrożenie powinno w znaczny sposób przyczynić się do rozwiązania wielu problemów społecznych i zminimalizować ich skutki. Strategia stanowi zatem podstawę do realizacji stosunkowo trwałych wzorów interwencji społecznych, które mają przyczynić się do poprawy warunków życia mieszkańców, w szczególności tych, którzy są zagrożeni marginalizacją i wykluczeniem społecznym, i doprowadzić do integracji społecznej. Skuteczność wyznaczonych w niej działań pomocowych będzie zależała zarówno od posiadanych i pozyskanych przez gminę środków finansowych, jak i szerokiej, aktywnej i skoordynowanej współpracy przedstawicieli administracji samorządowej i partnerów społecznych, w tym organizacji pozarządowych.

PRZEWODNICZĄCA  
RADY GMINY  
*Marianna Malinowska*  
Marianna Malinowska